

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Ο ΟΙΚΟΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΥ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Πομπηία ἐστὶ τὸ περιεργότατον τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος. Ἐν τῇ εὐφύρῳ κειμένη Καμπανία, πλήρης ζωῆς καὶ χαρίτων, ὥστε καὶ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐξελέγη πρὸς οἰκοδομὴν ἐπαύλεως¹, ἐξέτεινεν ἀμέριμνος τοὺς κήπους αὐτῆς καὶ τὰ χωρία μέχρις αὐτῆς τῆς κορυφῆς τοῦ φοβεροῦ γείτονος, τοῦ Οὐῖσουδίου², ὃν πρὸ πολλοῦ κοιμώμενον, ἐνόμιζε τεθνεῶτα· ἂν δ' εἰς τὰς παραλίας τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως, τοῦ sinus Cumanus τῶν Λατίνων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐκ τοῦ σχήματος “κρατῆρος” καλουμένου, ἂν εἰς τὰ φερώνυμα Φλεγραϊκὰ πεδία ἐφαίνοντο ἵχνη προτέρων καταστροφῶν, τὰ ἵχνη ταῦτα ἀπεδίδοντο εἰς τὴν μάχην τοῦ Διὸς μετὰ τῶν γιγάντων.

Αἰφνης ὁμως τὴν 16 Φεβρουαρίου τοῦ ἐξηκοστοῦ τρίτου ἔτους Μ. Χ. σφοδρὸς σεισμὸς μετ' ἐκρήξεως κατέστρεψε μέρος τῆς πόλεως, ἀναμνήσας ὅτι ὁ γίγας ἠγγρύπνει· ἀλλὰ καὶ τὰ προμηνύματα ταῦτα

¹ Cicero ad Attic. I, 17.

² Στράβων Β. Ε΄.

ταχέως ἐλησμονήθησαν, καὶ ἡ πόλις ἀνωκοδομήθη ὡραιότερα ἢ πρότερον. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος¹, ὅτε νέος σεισμός κατέρριψε τὸ θέατρον τῆς Νεαπόλεως, ὀλίγας στιγμὰς ἄφ' οὗ ἔπαυσεν ἄδων καὶ αἰσχροουργῶν ἐν αὐτῷ ὁ Νέρων, ἀπεδόθη οὗτος μᾶλλον εἰς τὴν θεομηνίαν κατὰ τοῦ τέρατος, καὶ ἡ ἀκηδία ἐξηκολούθησε.

Ἀλλὰ τὴν 24 Αὐγούστου τοῦ ἐβδομηκοστοῦ ἐννάτου ἔτους ἔκρηξις καταστρεπτικὴ ἐξήγειρε φοβερῶς τὸν ἄφροντιν λαὸν ἐκ τοῦ ἡδυπαθοῦς αὐτοῦ ληθάργου. Ὁ οὐρανὸς ἐγένετο πάμμελας, ὥς ἐν μέσῃ νυκτί, καὶ τὸ ὄρος ὠρυόμενον ἐξερεύγετο μύδρους πυριφλεγεῖς καὶ χειμάρρους αἰθάλης, διάπυρον δὲ καὶ φλογερὸν κύμα κατέκλυζε τὰ περίξ πεδία.

Πλίνιος ὁ πρεσβύτερος, ναυαρχῶν τότε περὶ τὸ Μισένιον, ἔσπευσεν ἐπὶ τοῦ πλοίου αὐτοῦ ὅπως παράσχη ἀρωγὴν εἰς τοὺς πανταχόθεν πρὸς τὴν ἀκτὴν καταφεύγοντας, ἀλλ' ἀντὶ τούτου, εἰς τὴν ξηρὰν ἀποδὰς, εὗρεν αὐτὸς τὸν θάνατον, ὁ μέγας φυσιολόγος θῦμα πεσὼν τοῦ μεγάλου φυσικοῦ φαινομένου καὶ τῆς φιλανθρώπου αὐτοῦ διαθέσεως. Ἡ ἔκρηξις ὁμως ἐξηκολούθει, ἡ πεπυρακτωμένη αἰθάλη ἔπιπτεν εἰς πυκνάς καὶ συνεχεῖς νιφάδας, ὁ δὲ νεώτερος Πλίνιος, ὅστις μείνας μετὰ τῆς μητρὸς ἐν Μισενίῳ, ἐξῆλθε τῆς ἐτοιμορόπου οἰκίας καὶ ἐκάθισε παρὰ τὴν ὁδόν, ἐπιστέλλει τῷ φίλῳ Τακίτῳ², ὅτι ἀνηγείρετο πολλάκις ὅπως μὴ ταφῇ ὑπὸ τὴν ζέουσαν ἐκείνην σινδόνην.

Τὴν δὲ πρωΐαν, ὅτε τὸ δεινὸν ἐκόπασε καὶ ἤρχισε τὸ σκότος διαλυόμενον, ἡ πρώτη διασχίσασα αὐτὸ φαιδρὰ ἀκτὶς ἐφώτισε μακρὰν ἔρημον, καὶ μάτην ἀνεζήτησε τὴν ἡδυπαθῆ Πομπηΐαν. Ἡ πόλις πᾶσα, ἐν πλήρει ζωῇ, ἐν ᾗ ἔπαλλεν, οὕτως εἰπεῖν, ἐν αὐτῇ ὁ ἀρχαϊκὸς βίος, ἐκαλύφθη, ὥς διὰ θείας χειρός, ὑπὸ στρῶμα λάδας πυκνῆς, ὑφ' ἣν ἔμεινεν ἐπ' αἰῶνας ἐρμητικῶς κατακεχωσμένη, ὅπως προκύψῃ ποτὲ σῶα καὶ ἀκεραία εἰς τὰ ὄμματα τῶν μεταγενεστέρων.

Τοῦτο καὶ συνέβη ὅτε πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν ἄροτρον γεωργοῦ, προσκροῦσαν ἐπὶ γεγλυμένου μαρμάρου, παρώτρυνεν εἰς ἀνασκαφάς, καὶ ἡ ἀρχαία πόλις μετὰ τῶν ἀμφιθεάτρων, τῶν ναῶν, τῶν ἀγορῶν, τῶν ἀρχαϊκῶν οἴκων, σχεδὸν μετὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἀπεκαλύφθη

¹ Senec. quaest. nat. VI, 1—16. Tacitus Annal. 15. 22.

² Plin. Epist. 6. 16. 20.

αὐθις εἰς τὸν ἥλιον, ὅστις δέκα καὶ ὀκτὼ ἑκατονταετηρίδας πρό-
τορεν ἐφώτιζεν αὐτήν.

Ἡ Πομπηία ἐστὶ σύνολον ἄρτιον, εἰς τῶν αἰώνων τῆς ἀρ-
χαιότητος, ὁ ἐπὶ Χριστοῦ καὶ πρῶτος μετὰ Χριστὸν αἰὼν, θαυ-
μασίως διατηρηθεὶς, καὶ ἀνεγειρόμενος ἤδη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν
ἡμῶν. Ἐν αὐτῇ ὑπόκειται εἰς σπουδὴν σύμπας ὁ εἶος τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ λαμπρότητι καὶ λεπτομερείᾳ.

Ὁ ἀρχαιολόγος, ἢ καὶ ὁ ἀπλοῦς διαβάτης, ἅμα φθάσῃ εἰς τὴν
κορυφὴν τοῦ λόφου τοῦ ὑπερκειμένου τῆς ἀρχαίας πόλεως, καί,
καταστείλας τὴν πρώτην συγκίνησιν τοῦ θαυμασμοῦ, εἰσδύσῃ διὰ τῆς
Ἡρακλείου Πύλης, καὶ διατρέξῃ τὴν ὁδὸν τῶν τύμβων, ἀποθάλλει
κατὰ μικρὸν τὸ αἶσθημα τῆς πραγματικότητος, καὶ βλέπει πρὸ
αὐτοῦ ἀναζῶσαν τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐκείνην εἰκόνα. Ἡ πρώτη αὐτοῦ
ἐπίσκεψις ἔσται θεδαίως διὰ τὴν ἀστυκὴν ἀγοράν, Forum civile,
ὅπου ὁ λαμπρὸς ναὸς τοῦ Διὸς, καὶ ὁ οἶκος τῶν Δεκουριῶνων ἐκεῖθεν
δὲ ἄγει ἢ ὁδὸς εὐθὺς πρὸς τὸ ἀμφιθέατρον, καὶ μικρὸν ἀπωτέρω
πρὸς τὸ Ὠδεῖον, ἅπερ ζωογονεῖ αὐθορμήτως ἢ φαντασίᾳ, ἀναπλάτ-
τουσα ὧδε μὲν τὰς θορυβώδεις συνεδριάσεις καὶ τοὺς περιλαλήτους
ἀγῶνας, ἐκεῖ δὲ τὰς ἀγομένας τοῖς θεοῖς τελετάς.

Ἀλλ' ἐγγιζούσης τῆς ἐσπέρας, ἐγκαταλείπει ὁ ξένος τὰ μεγα-
λοπρεπῆ ταῦτα οἰκοδομήματα, καὶ κατέρχεται εἰς τὰ εὐτελέστερα, ἀλλ'
οὐχ ἥττον περίεργα, ἀπὸ τοῦ δημοσίου εἰς τὸν ἰδιωτικὸν εἶον, εἰσερχό-
μενος δὲ τότε εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν οἰκίαν, βλέπει τὰ ἐπιπλα
εἰσέτι εἰς τὴν θέσιν, ἣν κατεῖχον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς καταχώσεως.
Ἐνταῦθα κλίνει ἀναμένουσι περὶ τὴν τράπεζαν τοῦ συμποσίου τοὺς
δαιτυμόνας, ἐκεῖ φαίνονται δίφροι περὶ τὴν ἐστίαν δι' ἐσπερινὰς
ὁμιλίας, καὶ ἀλλαχοῦ τὸ μαρμάρινον λουτρὸν μετὰ παρακειμένου
τρίποδος, φέροντος τὰ κοσμητικὰ σκεύη ἑτοιμα, ἵνα ἐκτείνῃ πρὸς
αὐτὰ τὴν λευκὴν χεῖρα ἢ λουομένη. Ἐὰν δὲ ὁ ἥλιος ἐκρύβῃ ἤδη
ὅπισθεν τῶν λόφων καὶ ἤρχισε τὸ λυκόφως, κλίνων τὴν κεφαλὴν
ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνος, ὁρᾷ ἐν ἡδεῖ ῥεμβασμῷ τὸν εἶον ὅλον ἐκεῖνον ἀνι-
στάμενον καὶ κινούμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, τὰς οἰκίας
πληρουμένας, καὶ θελκτικὰς οἰκογενειακὰς σκηνάς, ἀρχαῖκὰς τὸν
τύπον, ὡς ὠραῖον νοητὸν ἀνάγλυφον, ἐξελισσομένας εἰς τὴν ὄψιν
αὐτοῦ.

Τοιοῦτον μνημεῖον ἀκέραιον ἐστὶ καὶ ὁ Ὅμηρος, ἀληθὴς Πομπηία τῶν παναρχαίων τῆς Ἑλλάδος αἰώνων, περίοδος ὅλη, σεβαστὴ καὶ μεγάλη, θαυμασίως διασωθεῖσα, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν διὰ τῶν διαυγῶν ναμάτων τῆς ποιήσεως ἀναπτυσσομένη. Ἐν αὐτῷ καὶ μόνῳ ἀντανακλᾶται ἡ καταπληκτικὴ ἐκείνη κοινωνία τῶν ἡρώων καὶ ἡμιθέων ἐν πάσῃ αὐτῆς τῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τῇ ἀφελείᾳ. Ὅπως δ' ἐν Πομπηίᾳ τοὺς ναοὺς πρῶτον καὶ τὰ θέατρα, οὕτω καὶ ἐν τῷ Ὁμήρῳ τὰ γενικὰ πρῶτον, τὴν θρησκείαν, τὸν δημόσιον βίον, τὴν τοῦ Ἀνακτος παντοδυναμίαν ἐξετάζει ὁ ἐρευνῶν. Ἄν ὁμοίως εἴτα ἀπὸ τοῦ δημοσίου κατέλθῃ εἰς τὸν οἰκιακὸν βίον, ἂν εἰσδύσῃ εἰς κύκλους οἰκογενειῶν, αἵτινες ἔζων πρὸ τριάκοντα αἰώνων, πολλαπλασίως ἀμειψθήσεται διὰ τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ.

Πόση ἡ χάρις, ποση ἡ ἀλήθεια ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν λεγομένην μυθώδη ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ πῶς, ὀλίγον τις μετ' αὐτῆς ἐξοικειωθείς, βλέπει αὐτὴν σεπτὴν καὶ ἰσχυρὰν πέριξ αὐτοῦ ἀνεγειρομένην! Ποσάκις, ὅτε μετὰ μακρὰς νύκτας μελέτης καὶ ἀγρυπνίας, ἐν ᾧ ἐμαίνεται ὑπὸ μολύβδινον οὐρανὸν ὁ παγερὸς βορρᾶς τῶν Γερμανικῶν χειμῶνων, καὶ ὁ λύχνος ἔχεν ἀμυδρὸν καὶ διαλεῖπον τὸ φῶς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς πρὸ ἐμοῦ ἠνεωγμένης Ἰλιάδος ἢ Ὀδυσσεΐας, ἐνόμισα ἐν ἐπαγωγῇ ἐκστάσει, ὅτι βλέπω τινὰς τῶν θελκτικῶν καὶ πρωτοτύπων Ὀμηρικῶν σκηνῶν ἐξερχομένας τοῦ διδλίου, ἀναζώσας, καὶ δι' ἐξαισίου φωτὸς μαρμαιρούσας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου.

Ἐνίοτε οἱ αὐθάδεις μνηστῆρες ἡσχημόνουν, δειπνοῦντες καὶ πίνοντες μετὰ τῶν ὁμωῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ὀδυσσεύς, ἄλλοτε ὁ σεβάσμιος Ἀλκίνοος ἐκάθητο ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ αὐτοῦ δώματι, ἐν μέσῳ τῶν εὐπατριδῶν, ἀκροώμενος τῶν ἀσμάτων τοῦ θείου Δημοδόκου, ἢ ἐθεᾶτο ἡ σώφρων Πηνελόπη ἐν τῷ θαλάμῳ αὐτῆς μετὰ τῶν θεραπαινίδων, ὑφαίνουσα τοὺς πολυτελεῖς ἐκείνους τάπητας καὶ τὰς λεπτὰς ὀθόνας, αἵτινες ἐπλήρουν τὰς Ὀμηρικὰς ἀποθήκας, καὶ διαλεγόμενη περὶ τοῦ ἀπόντος συζύγου. Συνήθης δὲ πλέον ἐπεφοίτα ἀείποτε ἐν τοῖς ὄνειροις ἐκείνοις, τὴν ὄψιν μου γοητεύουσα, ἢ ἐλαφρὰ τῆς Ναυσικάας μορφῇ, τὸ πρότυπον τοῦτο τῆς παρθενικῆς χάριτος καὶ ἀγνότητος, ἐν τῇ ἀπερίττῳ αὐτῆς ἀφελείᾳ, καὶ ζωὴν ἐλάμβανε διὰ τῶν αἰώνων, φαιδρὰν καὶ παράδοξον ἀποτελοῦσα ἀντίθεσιν πρὸς τὴν νεκρὰν ἐποχὴν.

Ὁ ἀσχοληθεὶς μόνον περὶ τὰς ἐν τῇ Ἰλιάδι μάχας, ὁ ἐτάσας τὸ μεγαλοπρεπὲς ἰδίως τοῦ Ὀμήρου μέρος, ἀπορεῖ βλέπων αὐτὸν ζωγραφοῦντα ἡδεῖαν μορφήν παρθένου μετὰ γραφίδος πρὸς ἣν ἀμιλλᾶται μόνῃ ἡ τοῦ Ῥαφαήλου. Ἀλλ' ὁ ἐμβαθύνας εἰς τὸ θέμα, ὁ ἐξελεξάμεθα, εὐρίσκει αὐτὸ πλήρες ἀπροσδοκῆτων θελγέτρων, καὶ πείθεται ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ ἐποποιίᾳ, ἐν ἣ βλέπομεν ὁρῶντας τοὺς θεοὺς μετὰ τῶν ἡρώων, ὑπὸ τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων καὶ τὴν πομπὴν πᾶσαν καὶ παράταξιν, διαφαίνεται σειρὰ ὅλη ἀμιμήτων εἰκόνων, ἐξ ἧς προκύπτει ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ὁ ἐπαγωγὸς οἰκογενειακὸς βίος τῶν χρόνων ἐκείνων.

Φυσικῶς δ' ἐπιβάλλεται ἡμῖν κατὰ πρῶτον ἡ περιγραφὴ τῆς φωλεᾶς τῆς οἰκογενείας, τοῦ Ὀμηρικοῦ οἴκου, τῆς σκηνῆς ταύτης ἐφ' ἧς ἐκτυλίσσονται πᾶσαι αἱ περιπέτειαί τοῦ θέματος ἡμῶν.

Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

Ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ ἀρχαίου οἴκου, καὶ ἡ ὀριστικὴ κατάταξις τῶν διαφορῶν αὐτοῦ μερῶν, ὧν συνήθως τὰ ὀνόματα μόνον εὑρηνται παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ὑπῆρξεν ἀείποτε καὶ διατελεῖ ἐν μέρει εἰσέτι, ἐν τῶν δυσχερεστέρων ἀρχαιολογικῶν ζητημάτων.

Ἡ σπάνις χωρίων διαχεόντων φῶς ἐπ' αὐτοῦ, ἡ παρὰ διαφοροῖς διάφορος χρῆσις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν ἀναφερομένων ὄρων, τὸ συγκεχυμένον τῶν μαρτυριῶν παρὰ σχολιασταῖς καὶ λεξικογράφοις, καὶ ἡ ἐντελὴς ἑλλειψις ἐρειπίων¹, κατέστησαν ἀδύνατον σχεδὸν τὴν ἐξακρίβωσιν αὐτοῦ, ὥστε, ἐν ᾧ καὶ ἡ ἐσχάτη διπλόη τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς ἠρευνήθη, περὶ τοῦ οἴκου, περὶ τῆς ἐστίας τῆς οἰκογενείας, συγκεχυμένα μόνον τινὰ ἦσαν γνωστά, καὶ ἐλεύθερον ἔμενε τὸ στάδιον ταῖς συζητήσεσι.

Καὶ δέχονται μὲν πάντες οἱ πολυάριθμοι ἐρευνηταὶ τοῦ ζητήματος ὅτι ὁ οἶκος συνέκειτο ἐκ θυρωρείου, αὐλῆς, περιστυλίου, ἀνδρωνίτου, γυναικωνίτου, θαλάμου, ἀμφιθαλάμου κλπ., ἀλλὰ ποῦ ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων ἔκειτο, καὶ πῶς συνεδέοντο εἰς ἀπαρτισμὸν ὅλου, ἄλλοι ἄλλως πρεσβεύουσι.

¹) Πλὴν ἐνὸς ἐν Δήλῳ, περὶ οὗ ὄρα E. GUHL καὶ W. KONER, Das Leben der Griechen und Römer nach antiken Bildwerken. Berlin. 1862. Griechen σελ. 85.

Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἔχονται ἀπρὶς τῶν λόγων τοῦ Βιτρουδίου, ὅστις, ὡς γνωστόν, μεθ' ἱκανῆς ἐκτάσεως ὁμιλεῖ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ Ἑλληνικῶν οἰκιῶν, καὶ τυγχάνει μία τῶν κυριωτέρων πηγῶν, ὅθεν ἐκρέουσιν αἱ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γνώσεις ἡμῶν. Καίτοι δὲ ἡ περιγραφή αὐτοῦ, πλὴν τῶν ἄλλων δυσχερειῶν, θέτουσα παραδόξως τὸν γυναικωνίτην εἰς τὰ ἐμπρὸς τῆς οἰκίας, ὅθεν κατ' ἀνάγκην διέδαινεν ὁ εἰσχωρῶν εἰς τὰ ἐνδότερα, προσκρούει ἀντικρὺς εἰς πάντα τὰ περὶ γυναικωνίτου καὶ γυναικῶν παρ' ἐτέρων συγγραφέων μαρτυρούμενα, καὶ ἐν γένει εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, περιορίζονται αἱ θιασῶται οὗτοι τοῦ Βιτρουδίου παρουσιάζοντες ἐπιχειρήματα περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς διατάξεως αὐτοῦ. Ἐν τούτοις διακρίνονται οἱ ἐκδότες τοῦ συγγραφέως PERRAULT (Paris 1673), GALLIANI (ἐκδ. 6'. Νεαπόλεως 1790), NEWTON (London 1771), ὁ STIEGLITZ¹, ὁ HIRT², καὶ αὐτὸς ὁ WEISKE.³

Ἄλλοι δὲ πάλιν στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων καὶ ἐπὶ τῆς πολυτελείας, ἣτις χαρακτηρίζει τὴν ὑπὸ τοῦ Βιτρουδίου περιγραφομένην οἰκίαν, ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Ῥωμαῖος ἀρχιτέκτων ἀπέδλεπεν εἰς τι τῶν μεγαλοπρεπῶν μεγάρων τῆς μετὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν ἐποχῆς μᾶλλον, ἢ εἰς τὴν κυρίως Ἑλληνικὴν οἰκίαν τῶν κλασικῶν χρόνων, ὅτε πολυτελεῖς ἦσαν μόνον οἱ ναοί, αἱ στοαί, καὶ ἐν γένει τὰ δημόσια καταστήματα, ἐν οἷς διημέρευε καὶ δι' ἃ κυρίως ἐκαυχᾶτο ὁ Ἕλλην πολίτης, ἐν ᾧ αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι, αἵτινες ἐχρησίμευον μᾶλλον ὡς ἄσυλον διὰ τὴν οἰκογένειαν, καὶ ὅπου οὗτος τὰς νύκτας μόνον διέμενε, ἦσαν ἀπλαῖ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐτελεῖς⁴. ὅθεν ἀποκρούοντες τὰ ὑπ' ἐκείνου λεγόμενα, θέτουσιν ὀριστικῶς τὸν γυναικωνίτην ὀπισθεν τοῦ ἀνδρωνίτου.

Πρῶτος δὲ ὁ καὶ πάντων ἔσχατος γράψας BECKER⁵, ἐν τῷ Χαρίκλει, τῷ λαμπρῷ τούτῳ ἀρχαιογνωσίας ταμείῳ, ἀνερευνῶν ἐξ

¹ Archaeologie der Baukunst. M. 3. Σ. 151 καὶ συνέχεια.

² Geschichte der Baukunst. M. 3. Σ. 287.

³ Εἰς Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα.

⁴ Δημοσθένους κατὰ Ἀριστοκράτους § 207.

⁵ W. A. BECKER, Charikles, T. I, σελ. 104. Δευτέραν ἐκδόσιν τοῦ Χαρίκλεως ἐπεξεργάσθη ὁ K. HERMANN, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως, πλουτίσας αὐτὴν διὰ πολλῶν προσθηκῶν. Ἐν ταύτῃ ἴδε T. 2. Σ. 71.

ἀρχῆς τὸ ζήτημα, ἐμβαθύνει εἰς αὐτὸ εἴπερ τις καὶ ἄλλος. Καίτοι δὲ ἀτελῶς ἀπεσύρθη καὶ οὕτω ὁ καλύπτων αὐτὸ πέπλος, ὑφισταμένων εἰσέτι τινῶν ἐκ τῶν δυσχερειῶν, ἐγένετο οὐχ ἥττον πᾶν τὸ ἐφικτόν, ὥστε δικαίως θεωρεῖται τὸ ὑπ' αὐτοῦ σχεδιασθὲν διάγραμμα, ἂν οὐχὶ ὡς ἀδηρήτως ἀκριβές, ἀλλ' ὡς τό, ἐκ τῶν ἐνόντων, μᾶλλον εἰς τὴν ἀλήθειαν προσεγγίζον.

Τὸν μετὰ τὸν BECKER γράψαντα HERMANN παρασιωπῶμεν, διότι ὀλίγα μόνον λέγει καὶ τὰ πλεῖστα παρὰ τοῦ κλεινοῦ προκατόχου ἀρύεται.¹

Ο ΟΜΗΡΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΔΙΩΣ.

Ἄλλως ἔχει τὸ ζήτημα ὡς πρὸς τὴν Ὀμηρικὴν οἰκίαν. Ὁ δαιμόνιος ἀοιδός, ὅστις τὰ μεγάλα ψάλλων, καὶ περὶ τῶν παρέργων πολλὰ δι' ὀλίγων λέγει, οὐδόλως ἐλαττοῦται ἑαυτοῦ οὐδ' ὡς πρὸς τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἀντικείμενον. Πλὴν τῆς περιγραφῆς τῶν μελᾶθρων τοῦ Ὀδυσσέως, τοῦ Μενελάου, τοῦ Πριάμου καὶ τοῦ Ἀλκινόου, πλὴν τῆς σκηνῆς τοῦ Ἀχιλλέως, τῆς ἐν σχήματι οἴκου πεπηγμένης, καὶ τῶν ἄντρων τῆς Καλυψοῦς καὶ τῆς Κίρκης, πολλαχοῦ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας, ἰδίως δὲ τῆς τελευταίας ταύτης, καὶ οὐχὶ σπανίως ἐν τοῖς μύθοις, ἀπαντῶμεν διεσπαρμένας οὐκ ὀλίγας περὶ οἴκων πληροφορίας, ἃς ἀθροίζοντες, μανθάνομεν τὰ κυριώτερα περὶ αὐτοῦ καὶ τὰ χαρακτηριστικώτερα.

Καὶ ἀληθές μὲν ἐστίν ὅτι ὁ Ὅμηρος ψάλλει ἐποχὴν ἀρχαιότεραν αὐτοῦ, εἰ καὶ κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην οὐχὶ πλεόν τῶν πεντήκοντα ἐτῶν², ἀναφέρει δὲ ἰδίως Βασιλικὰ μέγαρα. Ἄλλ' ἐξαιρουμένων τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἀλκινόου, δι' ἃ προφανῶς ἐπιζητεῖ τὸν θαυμασμόν, καὶ ἄτινα, ἄξια τοῦ βασιλέως τῶν Φαιάκων, τοῦ συγγενοῦς τοῖς θεοῖς, ἦσαν θεδαίως πολυτελέστερα πάσης τότε ὑπαρχούσης οἰκοδομῆς, καὶ ὅμορα τῇ μυθολογίᾳ, ὅσα λέγει περὶ τῶν μεγάρων τοῦ Ὀδυσσέως, ἢ τοῦ Πριάμου, οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἀσύνηθες, καὶ ἐσκιαγραφήθησαν προφανῶς κατὰ πρότυπα, ἅπερ αὐτὸς ὁ ποιητὴς ἔσχε πρὸ ὀφθαλμῶν.

¹ K. F. HERMANN, Lehrbuch der Griech. Antiquit. Privatalterthümer σελ. 82.

² Ἰδὲ GLADSTONE, on Homer and the Homeric age. Εἰσαγωγὴν.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς λεπτομερείας πιθανὸν ἐστὶ θεθαίως ὅτι, διὰ προσθέτων αὐτοῦ ἐπινοιῶν, ἐκόσμησεν ἐνιαχοῦ καὶ ἐλάμπρυνε τὰς εἰκόνας αὐτοῦ, ἀλλ' ἀναμφίρρηστον ἀφ' ἐτέρου ὅτι ἔμεινεν ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὡς πρὸς τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν Βασιλείων τοῦ Ἀλκινόου, διότι οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ εἶχον εὐχερῇ τὴν ἐξέλεγχιν, οὐδ' ἦσαν πιθαναὶ ῥιζικαὶ μεταβολαὶ περὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐν οὕτω βραχεῖ διαστήματι.

Πειστικὴ δὲ τούτου ἀπόδειξις ἐστὶν ὅτι, μετὰ πολυχρόνιον ἔλλειψιν πάσης μαρτυρίας περὶ τοῦ σχήματος τῶν οἰκιῶν ἀπὸ τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, εὐρίσκομεν αὐτάς, οὐχὶ πλέον πεντήκοντα ἢ ἑκατὸν ἔτη, ἀλλ' ὀλοκλήρους αἰῶνας μετὰ τὴν πόρθησιν τοῦ Ἰλίου, ὁμοίας πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφόμενας, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰ κυριώτερα.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐκφράζεται ὁ Ὀμηρος, φαίνεται ἡμῖν ἀπόδειξις τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν, διότι ἀναφέρει τὰ πάντα ὡς γνωστά, οὐδέποτε θεωρῶν ἀναγκαίως προσθέτους τινὰς ἐξηγήσεις. Ἐν ᾧ ἂν τὰ ψαλλόμενα ἐν τῇ φαντασίᾳ μόνον τοῦ ποιητοῦ ὑπῆρχον, οὐδ' ἦσαν συνήθη τοῖς ἀκούουσι, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν ἴσως κατ' αὐτὴν τὴν ἀκρόασιν παρόντα, δυσχερὲς ἦθελεν εἶναι ἢ κατάληψις τῶν ἀσμάτων τοῦ Ὀμήρου διὰ τοὺς συγχρόνους αὐτῷ, ὀνομασίας μόνον ἀκούοντας ἀνυπάρχων πραγμάτων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔπεται ὅτι, ἐὰν διαγράψωμεν ὅπως οὖν ἀκριβῶς οἰκίαν, οἷαν πολλαχοῦ τῶν ἐπῶν περιγράφει ὁ ποιητής, ἐπιτρέπεται ἡμῖν ἢ πεποιθήσῃς ὅτι παριστῶμεν οὐχὶ φαντασιώδη τινὰ ἐπίνοια ντῆς Ὀμηρικῆς μεγαλοφυΐας, ἀλλ' ἐνδιαίτημα, οἷα τ' ἀληθῶς ὑπὸ τῆς οἰκοδομικῆς τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνεγειρόμενα. Καὶ οὐδαμῶς μὲν λέγεται ἀκριβῶς πόσον καὶ κατὰ τὴν διέφερον αἱ ἰδιωτικαὶ οἰκίαι τῶν βασιλικῶν, ἀλλὰ φυσικὸν ἐστὶν ὅτι, μὴ ὑπαρχόντων ἀρχιτεκτόνων ἐπινοούντων καινοφανῇ καὶ πρωτότυπα σχέδια διὰ τὰ ἐπιστημότερα τῶν οἰκοδομημάτων, ταῦτα διεκρίνοντο ἰδίως διὰ τῆς μείζονος πολυτελείας καὶ ἀναπτύξεως, ὡς πρὸς τὰ καθέκαστα, διαγράμματος ἀναλλοιώτου. Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐννοεῖται ὅτι μέχρι τινὸς μόνον ἐφαρμόζεται, καὶ οὐδὲ ἔχνος εὐρίσκομεν τοῦ διαγράμματος τῶν Μελάθρων τοῦ Ὀδυσσεῶς ἢ τοῦ Πριάμου ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ συδῶτου Εὐμαίου, ἢ τοῦ Λαέρτου. Ἀλλ' ἅμα ἤρχιζε διακρινομένη τῆς καλύβης ἢ

οἰκία, ἤρχιζον ἀναφαινόμενα καὶ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά, ὡς ἡ αὐλή, τὸ δῶμα, ὁ θάλαμος, ἀνεπτύσσοντο δε ταῦτα ἀναλόγως πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν καλαισθησίαν τοῦ ἰδιοκτήτου.

Ταῦτα προδιαθέντες ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα, τὴν Ὀμηρικὴν οἰκίαν ἰδίως, δι' ὃ οὐδεμίαν ἄλλην σχεδὸν ἔχομεν πηγὴν, πλὴν αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ. Ἐντὸς τῶν ἐπῶν ὑποθέσεων μόνον ὀρίζων ἀνοίγεται πρὸ ἡμῶν. Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Ὀμήρου αἱ μαρτυρίαι εἰσὶ μὲν οὐχὶ σπάνιαι, ἀλλὰ σχεδὸν πᾶσαι πάρεργοι, ἀκροθιγῶς τοῦ ζητήματος ἀπτόμεναι, ὥστε ἐλαχίστην παρέχουσι θεβαιότητα, καὶ πολλὴν γεννῶσι δυσχέρειαν περὶ τὴν συναρμολογίαν. Ἡ δὲ διάφορος ἐν τοῖς ἔπεσι χρῆσις, κατὰ τὸ φαινόμενον καὶ, τῶν αὐτῶν ὄρων καὶ ὀνομασιῶν, πολλὰς ἐπιπροστίθουσιν ἀμφιβολίας, δι' ὃ καὶ μέγα ἐθεωρήθη κατορθώσας ἐγγεῖρημα ὁ VOSS ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος, συναρμολογῶν τὰς ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ καὶ Ἰλιάδι διεσπαρμένους εἰδήσεις, παρήγαγεν ἓν ὅλον, καὶ προσέθηκεν εἰς τὸ τέλος τῆς παρ' αὐτοῦ γενομένης κλασικῆς μεταφράσεως τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν διάγραμμα τῆς οἰκίας, ἐν ᾧ ἐν τούτοις ἀφῆκε δυστυχῶς λίαν εὐρὺ τὸ στάδιον εἰς τὴν φαντασίαν, ὅσας ἐλείπεν ἡ θεβαιότης.¹ Ἀλλ' ὡς ποιήσας τὸ πρῶτον ἔημα θεωρεῖται ὅπως δῆποτε δικαίως ὡς ποιήσας τὸ ἥμισυ τοῦ παντός.

Τὸν VOSS ἀντέγραψε σχεδὸν κατὰ γράμμα ὁ μετὰ εἴκοσιν ἔτη γράψας HIRT.² Ἀλλ' ἤδη ὁ J. G. SCHNEIDER, ἐν παραρτήματι εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ παρασκευασθεῖσαν δευτέραν ἔκδοσιν τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος (Leipzig, 1801—1808) πλεῖστα τῶν προγνωματευθέντων διώρθωσε. Μετὰ τὴν ἐποχὴν δ' ἐκείνην ἐξεδόθησαν περὶ τοῦ θέματος τούτου συγγράμματα πολὺ μείζονος λόγου ἄξια, τὰ τοῦ PAYNE-KNIGHT³, τοῦ SCHREIBER⁴, τοῦ CAUMANN⁵, τοῦ GELL⁶, καὶ τὰ κράτιστα τοῦ EGGERS.⁷ Τὸ δὲ ἐσχάτως μόλις

¹ J. H. Voss, Homers Werke. 2. Aufl. Königsberg. 1802. I. 3.

² HIRT, Geschichte der Baukunst.

³ PAYNE-KNIGHT, de Regia Homerica. Cambr. Philol. Mus. II. σελ. 645.

⁴ SCHREIBER, Ithaka. Leipzig, 1829. 8. σελ. 118.

⁵ CAUMANN, Vorschule. Leipzig, 1829. 8. σελ. 323.

⁶ W. GELL, The Geography and Antiquities of Ithaka. σελ. 58—69.

⁷ H. G. EGGERS. I. De aedium Hom. partibus. Altona, 1833. 4, De aula Homerica.

περατωθὲν ὀγκῶδες, καὶ λαμπρὸν ὄντως πόνημα τοῦ RUMPF¹ σύγ-
κειται μὲν ἐκ τριῶν μερῶν, ἐκδοθέντων κατὰ τρεῖς διαφόρους
ἐποχὰς ἐν προγράμμασι τοῦ Γυμνασίου τῆς Giessen, κατὰ τὸ Γερ-
μανικὸν ἔθος, ἀνέλαβε δέ, ἅμα συμπληρωθὲν, διὰ τὸν Ὀμηρικὸν
οἶκον τὴν θέσιν, ἣν κατέχει τὸ τοῦ BECKER διὰ τὸν οἶκον τῆς κλα-
σικῆς ἐποχῆς, καὶ δικαίως, διότι ὑψώθη ἀσυγκρίτως ἀνωτέρω πάντων
τῶν πρὸ αὐτοῦ γραφέντων. Ἀλλὰ δυστυχῶς περιοριζόμενον εἰς εἰδικά
τινα ζητήματα, καὶ μάλιστα οὐχὶ ἐκ τῶν σπουδαιότερων, ἰδίως δὲ
εἰς τὸ περὶ Ὀρσοθίρας, καὶ μεσοδμῶν, παραμελεῖ τὰ ἐπίλοιπα, ὥστε
καταλείπει ἡμῖν τὴν ἐλπίδα ὅτι συναρμολογοῦντες γενικόν, καίτοι
ἀσθενὲς θεδαίως, διάγραμμα, οὐχὶ ὅλως ἄχρηστα ἐπιχειροῦμεν.

Ἐκτὸς δὲ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν σώζεται καὶ ἐν ἐρείπιον, μαρ-
τυροῦν περὶ τοῦ οἴκου τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, ἐν ᾧ ἐκ τῆς κλασικῆς
ἐποχῆς ὑπάρχουσι μόνα, ὡς εἶδομεν, τὰ μικρὰ ἐν Δήλῳ φαινόμενα
λείψανα. Τὸ ἐρείπιον τοῦτο ἔχει μάλιστα καὶ ἀξιώσεις μεγάλης
ἐπιστημότητος, διότι, ἀνακαλυφθὲν ἐν Ἰθάκῃ, φημίζεται ὡς αὐτὸ
τοῦ Ὀδυσσεύος τὸ ἀνάκτορον. Καὶ ἀληθῶς μὲν τὰ θεμέλια μόνον
αὐτοῦ σώζονται, ἀλλὰ διακρίνονται καθαρῶς τῆς οἰκίας τὰ μέρη,
καὶ συμφωνοῦσιν αἱ διαιρέσεις κατὰ πάντα σχεδὸν πρὸς τὰ ὑπὸ
τοῦ Ὀμήρου λεγόμενα, ἐν ᾧ τυγχάνει καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν περι-
φέρειαν καθαρῶς καταφανῆς ὁ περίβολος τῆς αὐλῆς.²

Ὅτι τὰ περίεργα ταῦτα λείψανα ἀνήκουσιν εἰς μέγαρόν τι, οἷα τὰ
ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ περιγραφόμενα, καὶ πιθανῶς τῆς Ὀμηρικῆς, θεδαίως
δὲ τῆς παναρχαίας ἐποχῆς, φαίνεται ἀναμφισδότητον. Ἄν δὲ τὸ
μέγαρον τοῦτο ἦν πραγματικῶς τὸ τοῦ Ὀδυσσεύος, καίτοι ἄνδρες
σοφοί, ὡς ὁ GELL καὶ ὁ SCHREIBER, ἰσχυρίζονται τοῦτο, ἀποδεικνύοντες
ὅτι κεῖται ἐκεῖ τῆς νήσου, ὅπου, κατὰ πιθανὰς εἰκασίας καὶ τὴν
περιγραφὴν τοῦ ποιητοῦ, ὑψοῦτο ἡ κατοικία τοῦ Ἀνακτος, φαίνεται
ἡμῖν ζήτημα δευτερεύον καὶ μάταιον, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὀδυσσεύος
ἡ ὑπαρξίς τυγχάνει προβληματική.

¹ H. RUMPF, de aedibus Homericis, Giessen. 1844. Τὸ τοῦ KRAUSE, Deinokrates oder Hütte, Haus und Palast, Dorf und Residenz der alten Welt, Jena, 1863, ἐξεδόθη ἀφ' οὗ συνεπληρώθη ἡ πραγματεία ἡμῶν, καὶ κατέ-
λαβεν ἔκτοτε θέσιν περιφανῇ ἐν τῇ σχετικῇ φιλολογίᾳ.

² GUHL und KONER. Griechen. σελ. 89.

Η ΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ.

Ἡ τεκτονικὴ κατὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν ἦν τέχνη ἐκ τῶν σπουδαιότερων, καὶ ἰδιαζόντως ἐτιμᾶτο. Ἡ ἀνοικοδόμησις ἀσύλου διὰ τὴν ἰδίαν οἰκογένειαν ἐθεωρεῖτο ἐν τῶν πρώτων καθηκόντων παντὸς πολίτου, καὶ οὐδὲν συνεπῆγεν ὄνειδος, ὥστε βλέπομεν εὐγενεῖς καὶ ἥρωας καὶ Βασιλεῖς, ἐργαζομένους αὐτοχειρὶ εἰς τῶν οἰκιῶν αὐτῶν τὴν ἀνέγερσιν. Οὕτως ὁ Πάρις ἐν Ἰλ. Ζ. 314, καὶ ὁ Οὐδυσσεὺς ἐν Ὀδ. Ψ. 178.

Ἐν τῷ ἐξῆς δὲ χωρίῳ,

Τίς γὰρ δὴ ξεῖνον καλεῖ ἄλλοθεν αὐτὸς ἐπελθὼν
ἄλλον γ', εἰ μὴ τῶν οἱ δημιοεργοὶ ἔασιν,
μάντιν ἢ ἰητῆρα κακῶν ἢ τέκτονα δοῦρων,
ἢ καὶ θέσπιν ἀοιδόν, ὃ κεν τέρπησιν ἀείδων;

Ὀδ. Ρ. 385.

Ὁ τέκτων ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν χρησιμωτέρων τῇ ἀνθρωπότητι τεχνιτῶν, καὶ τῶν προσφιλεστέρων ξένων, τιθέμενος ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τοῦ μάντεως, τοῦ ἱατροῦ, καὶ τοῦ ἀοιδοῦ. Τοῦτο δὲ φαίνεται ἡμῖν πρόσθετος ἀπόδειξις τῆς περιωπῆς, εἰς ἣν φαίνεται φθᾶσα παρ' Ὀμήρῳ ἡ τεκτονικὴ, καθ' ὅσον, ἂν διετέλει αὕτη εἰσέτι εἰς τὰ σπάργανα, ὡς πρεσβεύει ὁ STIEGLITZ¹, οὐδὲ διεκρίνετο ὁ τέκτων ἐπὶ ἀξιοθαυμάστῳ τέχνῃ καὶ περιδλέπτῳ ἐνεργείᾳ, ἀποθαίνουσι δυσεξήγητοι αἱ ἀποδιδόμεναι αὐτῷ τιμαί. Δι' ὃ καὶ πιστεύομεν ὅτι σφάλλει ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς ἀποδιδούς εἰς μόνην τὴν ποιητικὴν τοῦ Ὀμήρου φαντασίαν πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ περὶ οἴκων λεγόμενα, καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς τῶν διαφόρων μελάνθρων περιγραφάς.

ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΑΙ ΥΛΑΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑΛΕΙΑ.

Ὡς ὕλαι οἰκοδομικαὶ μνημονεύονται παρ' Ὀμήρῳ τὰ ξύλα, οἱ λίθοι, οἱ κέραμοι, καὶ τὰ μέταλλα. Καὶ ξύλα μὲν ἀναφέρονται μόνον ἢ μελία, ἐν Ὀδ. Ρ. 339, ὅπου βλέπομεν οὐδὲν ἐξ αὐτῆς κατεσκευασμένον, ἢ κυπάρισσος, καὶ ἡ κέδρος, Ἰλ. Ω. 192.

Τῶν δὲ λίθων πλείστη ἐγίγνετο χρῆσις, καὶ ἡ ἐπεξεργασία αὐτῶν ἦν, φαίνεται, ἀκριβῶς γνωστὴ, συχνάκις ξεστῶν λίθων ἀνα-

¹ Geschichte der Baukunst. 2. Aufl. Nürnberg. 1837. Σ. 206.

φερομένων, Ἰλ. Ζ. 244. Σ. 504, Ὀδ. Γ. 406. Ὅτι δὲ καὶ ἡ κεραμευτικὴ ἦν ἐν χρήσει καταδείκνυται ἐξ Ἰλ. Σ. 599, ὅπου χορὸς κυκλικὸς παραβάλλεται πρὸς τροχὸν κεραμέως, καὶ ἐξ Ἰλ. Ι. 469, ὅπου διηγεῖται ὁ Φοῖνιξ ὅτι “πολλὸν ἐκ κεράμιων μέθυ πίνετο”, ἐννοῶν θεθαίως πήλινα ἀγγεῖα· πρὸς δὲ καὶ ἐκ τοῦ ποιήματος, τοῦ εἰς τὸν Ὅμηρον ἀποδιδομένου, καὶ ἐπιγραφομένου “Κάμινος”. Ἡ λέξις κέραμος δίδοται ἐν Ἰλ. Ε. 387 καὶ εἰς εἰδὸς τι εἰρκτῆς, ἢ διότι κατὰ τὸν FRIEDREICH¹ ἦν αὕτη ἐκ κέραμων κατασκευασμένη, ἢ διότι κατεκλείετο ἐν αὐτῇ ὁ φυλακισόμενος, καθ’ ἃ λέγεται καὶ ἐν τῇ ἀγίᾳ Γραφῇ, ὡς ἐν γηίνῳ ἀγγείῳ. Τὴν πρώτην τῶν ὑποθέσεων τούτων φαίνεται ἡμῖν ἀποκλείουσα αὐτὴ ἡ φράσις τοῦ Ὁμήρου χαλκῆν ἐν κεράμῳ, ἐξ ἧς δηλοῦται ὅτι οἱ τοῖχοι τῆς ἐν λόγῳ εἰρκτῆς ἦσαν κεκαλυμμένοι ὑπὸ μεταλλίνων πλακῶν.

Ἀληθῶς δὲ ἡ συνηθέστερον παρ’ Ὁμήρῳ ἀναφερομένη οἰκοδομικὴ ὕλη εἰσὶ τὰ μέταλλα, ὅπερ ἔχει τι τὸ παράδοξον. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι πράγματι ἐχρησίμευον ταῦτα ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐποχῇ πολὺ πλεονέκτερον ἢ νῦν, ὅτε παντοιοτρόπως ἀντικαθιστῶσιν αὐτὰ αἱ τελειοποιηθεῖσαι τέχναι, ἀλλὰ πιθανὸν ἂν ἑτέρου ὅτι καὶ ὁ ποιητής, ὅπως περιγράφῃ ἔτι πολυτελεστέρους τῶν Ἀνάκτων καὶ ἡρώων αὐτοῦ τοὺς οἴκους, ὑπερέβη ἐνίοτε τὰ ὅρια τῆς ἀκριβολόγου ἀληθείας, τοῦλάχιστον καθ’ ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνήθη ἐφαρμογὴν.

Ἡ ὀρθότης τῆς ἐπιφυλάξεως ταύτης προκύπτει ἰδίως ἐκ τῆς περιγραφῆς τῶν Βασιλείων τοῦ Ἀλκινόου, ἧτις, ὡς ἐκ τῆς λαμπρότητος αὐτῶν, καὶ τοῦ πλήθους τῶν μετάλλων, ἀφ’ ὧν ἀπέστιλθον, προσπελάζει θεθαίως εἰς τὰ ὅρια τοῦ μύθου. Ἴδου τὸ χωρίον.

Χάλκεοι μὲν γὰρ τοῖχοι ἐληλέατ’ ἐνθα καὶ ἐνθα,
ἐς μυχὸν ἐξ οὐδοῦ, περὶ δὲ θριγκὸς κυάνοιο· —
Χρῦσαι δὲ θύραι πυκινὸν δόμον ἐντὸς ἔεργον·
σταθμοὶ δ’ ἀργύρεοι ἐν χαλκῆν ἔστασαν οὐδῶ,
ἀργύρεον δ’ ἐφ’ ὑπερθύριον, χρυσέη δὲ κορώνη.
Χρῦσοι δ’ ἐκάτερθε καὶ ἀργύρεοι κύνες ἦσαν.

Ὀδ. Η. 91.

Ὅσον καὶ ἂν ὑποτεθῇ κοινὴ τῶν μετάλλων ἡ χρῆσις, δυσκόλως παραδεχόμεθα ὅτι κατασκευάζοντο ἐξ αὐτῶν τοῖχοι καὶ θύραι

¹ Die Realien in der Ilias und der Odyssee. Σ. 297.

ολόκληροι, ὥστε ἢ τ' ἀνωτέρω εἰσὶ ποιητικαὶ ὑπερβολαί, ἐπιτετραμμένοι ἐν τῇ περιγραφῇ ἐνδοιασμάτων ὄντων ὑπερανθρώπων, καὶ συγγενῶν τοῖς θεοῖς, οὐχὶ ἄρα κατ' ἀνάγκην ὁμοίου πρὸς τὰ τῶν ἐπιλοίπων θνητῶν, ἢ πρόκειται ἐνταῦθα, οὐχὶ περὶ μετάλλων χυτῶν ἢ ἐληλαμένων, ἀλλὰ περὶ μεταλλίνων πλακῶν ἐπικαλυπτουσῶν τὰ ἐν λόγῳ μέρη τοῦ μελάθρου.

Τοιοῦτος ἐν Ἰλ. Σ. 371 περιγράφεται καὶ ὁ δόμος τοῦ Ἡφαίστου. Ὅτι δὲ τοῦτο, τὴν Φοινικικὴν τέχνην ἀναμιμνήσκον, ἀνῆκεν ἀληθῶς εἰς τὸν ρυθμὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰκάζεται καὶ ἐκ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἐν Σπάρτῃ, μαρτυρεῖται δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ σωζομένου ἔτι ἐν Μυκῆναις ὑπογείου μνημείου, ἔπερ, γνωστὸν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν **“Θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως”**, ἢ κοινότερον **“τάφος τοῦ Ἀγαμέμνονος”**, φέρει πανταχοῦ τοῦ τοίχου μικρὰς ὀπὰς, ὡς ἐκ τῶν ἡλῶν τῶν συγκρατούντων τὰς πλάκας, δι' ὧν προφανῶς ἐκαλύπτετο.

Ἦν δὲ ἡ ἐργασία τῶν μετάλλων, ὡς κ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω δηλοῦται, ἱκανῶς προκεχωρημένη κατὰ τοὺς Ἡρωϊκοὺς χρόνους. Περίεργος εἰκὼν σιδηρουργείου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἐργασιῶν παρίσταται ἐν Ἰλ. Σ. 468, ὅπου περιγράφεται ὁ Ἡφαιστος κατασκευάζων τὰ περίφημα ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως. Ἀλλὰ καὶ ἡ μίξις διαφόρων μετάλλων καὶ ἡ συγκόλλησις αὐτῶν, ἦσαν γνωσταί, ὡς ἐν Ὀδ. Δ. 615, Ο. 115, Ἰλ. Ψ. 561, προσέτι δὲ καὶ ἡ στίλπνωσις, καθόσον ἐν Ἰλ. Ψ. 826 μνημονεύεται σόλος αὐτοχόωνος, ἥτοι δίσκος ἀστίλπνωτος.

Ὑπερ πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἐτιμᾶτο κατὰ φυσικὸν λόγον ὁ χρυσός. Τὴν ἀφθονίαν αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μενελάου θαυμάζει ὁ Τηλέμαχος ἐν Ὀδ. Δ. 73, καὶ δι' αὐτοῦ κοσμεῖ τὴν κλίνην αὐτοῦ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐν Ὀδ. Ψ. 200. Φαίνεται δὲ ὅτι κατωρθοῦτο καὶ ἡ σφυρηλάτησις αὐτοῦ εἰς λεπτὰς τρίχας, διότι ἐν Ἰλ. Τ. 382 ἀναφέρεται χρυσοῦς λόφος περικεφαλαίας¹. πιθανῶς δὲ κατωρθοῦτο καὶ

¹ On ignorait sûrement dans les temps héroïques l'art de passer l'or à la filière, mais on savait probablement couper par petites bandes très délicates l'or réduit en lames. MILLIN, *Minéralogie Homérique*. 2e Éd. Paris 1816. Ἦτοι· ἡγνόνουν θεδαίως κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους τὴν τέχνην τοῦ ἐλαύνειν τὸν χρυσὸν εἰς σύρμα, ἀλλὰ κατειργάζοντο αὐτὸν πιθανώτατα εἰς λεπτὰς πλάκας, ἃς εἶτα κατέτεμνον εἰς εὐλυγίστους κλωστής.

ἡ χρωμάτισις αὐτοῦ διὰ διαφόρου μίξεως, καθόσον ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως ἀναφέρεται χρυσῇ ἄμπελος, ἧς αἱ σταφυλαὶ ἦσαν θαυτέρου χρώματος. Ἰλ. Σ. 561. Καὶ τὸ ἐπίθετον δὲ πολυδαίδαλος τὸ πολλάκις εἰς τὸν χρυσὸν ἀποδιδόμενον, αὐτὸ τοῦτο φαίνεται σημαῖνον.

Ὁ δὲ ἄργυρος ἐχρησίμευεν ἰδίως πρὸς κόσμησιν τῶν ἐπίπλων Ὀδ. Κ. 354. Τ. 56. Ψ. 200, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ὁ σιδήρεος οὐδόλως σχεδὸν ἀναφέρεται ὡς οἰκοδομικῇ ὕλῃ· ἐστιλπνοῦτο ὅμως καὶ οὗτος, καὶ διὰ τοῦτο συνοδεύεται πολλάκις ὑπὸ τοῦ ἐπιθέτου αἶθων Ἰλ. Δ. 485. Υ. 372.

Γνωστὴ ἦν προσέτι καὶ ἡ σκλήρυνσις τοῦ σιδήρου δι' ἐμβαπτίσεως εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ κατασκευὴ τοῦ κυάνου.

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ χαλκεὺς πέλεκυν μέγαν ἦε σκέπαρνον
εἰν ὕδατι ψυχρῷ βάπτῃ μεγάλα ἰάχοντα
φαρμάσσων· τὸ γὰρ αὖτε σιδήρου γε κράτος ἐστίν.

Ὀδ. Ι. 394.

Ὡστε σφάλλει ὁ Βάκων λέγων „Experimentum indurationis per frigus hodie inventum est; metalla scillicet repetita ex calefactione, et extinctione in frigido indurescere.“² Ἐτέρα δὲ τούτου ἀπόδειξις ἐστὶ καὶ τὸ εἰς τὸν σιδήρον ἀποδιδόμενον ἐπίθετον ἰόεις Ἰλ. Ψ. 850. Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ἡ ἐπεξεργασία αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολλὴν εἶχεν εἰσέτι τὴν δυσχέρειαν, ἐξ οὗ καὶ ὁ πολλάκις ἀπαντῶμενος στίχος “χαλκός τε χρυσός τε πολύκιμητός τε σίδηρος” Ἰλ. Ζ. 48. Κ. 379. Ὀδ. Ξ. 3. Ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ἡ τέχνη τοῦ ἐργάζεσθαι τὸν χαλκὸν ἦν φαίνεται πολὺ ἐντελεστέρα ἢ τὴν σήμερον, διότι ἀναφέρονται ὕπλα καὶ διάφορα ἐργαλεῖα ἐκ τοῦ μετάλλου τούτου κατασκευασμένα, καὶ ἀπαιτοῦντα στερεότητα, ἣν μάτην ἐπιζητοῦσιν οἱ νεώτεροι τεχνῖται³, δι' ὃ καὶ πολλοὶ παραδέχονται ὅτι ἐτύγγανε τότε γνωστὸν μυστήριόν τι πρὸς σκλήρυνσιν αὐτοῦ, ὅπερ ἀπώλεσεν ἡ σημερινὴ τέχνη.³

¹ Ἦτοι· “Τὸ πείραμα τῆς σκληρόνσεως διὰ τοῦ ψύχους ἐστὶν εὕρημα μεταγενέστερον· ἡ σκλήρυνσις δηλονότι τῶν μετάλλων δι' ἐπανειλημμένης θερμάνσεως καὶ ἐν ψυχρῷ ἀποσδέσεως.” Ἰδε Silvar. Silva Cent. Ι. § 86.

² FRIEDREICH, Die Realien. σελ. 292.

³ Ὁ Ἡρόδοτος διηγεῖται ὅτι παρὰ τοῖς Μεσσανήταις ὁ χαλκὸς ἀνεπλήρου ἐντελῶς τὸν σιδήρον.

Μετὰ τῶν ἐν χρήσει τότε μετάλλων, καὶ μάλιστα τῶν συνήθων, συγκαταριθμεῖται καὶ ὁ κασσίτερος Ἰλ. Σ. 613. Λ. 25. Ψ. 503. Ἀξιόλογον δὲ δεῖγμα τῆς περὶ τὴν μεταλλουργίαν ἐμπειροτεχνίας καὶ δεξιότητος ἐστὶν ἡ ἀσπίς τοῦ Ἀχιλλέως, ἐν ᾗ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός, Φιλόστρατος ὁ νεώτερος, καὶ Δῆμων ὁ φιλόσοφος, εὐρίσκουσι τὴν παράστασιν συμπάσης τῆς οἰκουμένης. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι τὸ καλλιτέχνημα τοῦτο, ἔργον τεχνίτου ὑπερανθρώπου, ὀφείλει πολὺ εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' εἶχε θεδαίως καὶ ὑπόστασιν τινα ἀληθείας, καθ' ὅσον, ὡς καὶ περὶ τοῦ Οἴκου ἐρρέθη, ὁ Ὅμηρος ἀείποτε ἐπὶ ταύτης βασίζεται, καὶ ἀρκεῖται εἰς τὴν εὐρυνσιν καὶ περικάλουνσιν αὐτῆς.

Ὡς οἰκοδομικὴ ὕλη ἐθεωρεῖτο πρὸς τούτοις καὶ εἰδὸς τι καλάμου, ὄροφος ὀνομαζομένης, καὶ χρησιμευούσης διὰ τὰς στέγας. Ἡ μεταδίθασις δὲ τῆς ὀνομασίας ἀπὸ τῆς καλάμου εἰς τὸ δι' αὐτῆς καλυπτόμενον μαρτυρεῖ ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῆς ἦν συνηθεστάτη.

Ὡς ἐργαλεῖα τέλος οἰκοδομικὰ ἀναφέρονται μεταξὺ ἄλλων ὁ πέλεκυς, μέγας, χάλκεος, ἀμφοτέρωθεν ἀκαχμέρος, ὁ σκέπαρνος, εὐξοος, διὰ τὰς λεπτὰς θεδαίως ἐργασίας, Ὀδ. Σ. 233, καὶ ἡ στάθμη πρὸς εὐθυτομίαν.

. ἐπὶ στάθμην ἴθουνεν.

Ὀδ. Ε. 245. Ρ. 341.

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΟΜΗΡΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ.

Ὅτι ὁ Ὀμηρικὸς οἶκος συνέκειτο ἐκ τριῶν κυρίων μερῶν διδάσκει ἡμᾶς αὐτὸς ὁ ποιητής, λέγων ὅτι ὁ Πάρις ἐκτίσατο ἑαυτῷ οἰκίαν σὺν τοῖς ἀρίστοις τῶν τότε ἐν Τροίᾳ τεκτόνων, καὶ προστιθεὶς ἀμέσως κατωτέρω.

“Ὅτ' οἱ ἐποίησαν θάλαμον, καὶ δῶμα, καὶ αὐλήν.”

Ἰλ. Ζ. 316.

Ὅτι δὲ ἡ φράσις αὕτη ἐστὶ περιληπτικὴ τοῦ ὅλου οἴκου μανθάνομεν προφανῶς ἐξ ἄλλου χωρίου, ὅπου ἐφαρμόζεται σχεδὸν αὐτολεξεὶ εἰς τὰ μέγαρα τοῦ Ὀδυσσεύς. Μετὰ τὴν μνηστηροφονίαν, τὴν ἀπαγχόνισιν τῶν ἀπίστων ὁμωῶν, καὶ τὴν κατακερμάτισιν τοῦ Μελανθίου, ζητεῖ ὁ Ὀδυσσεὺς παρὰ τῆς Εὐρυκλείας θεῖον, κακῶν

ἄκος, καὶ πῦρ, ἵνα καθαρίσῃ τὴν οἰκίαν, μίανθεϊσαν ὡς ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ συμδάσων φορικῶν σκηνῶν. Ὑπακουσάσης δὲ τῆς γραίας τροφοῦ, ὁ Ὀδυσσεύς, ὡς ἐπιπροστίθῃσιν ὁ ποιητής,

Εὖ διεθείωσε μέγαρον, καὶ δῶμα, καὶ αὐλήν.

Ὅδ. X. 494.

Ἀλλ' ἡ φράσις, ἣν μετεχειρίσθη ζητῶν τὸ θεῖον, ἣν ὄφρα θειώσω μέγαρον X. 482, ὅπου ἡ λέξις μέγαρον προφανῶς σημαίνει τὸν ὅλον οἶκον.

ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΠΑΡ ΟΜΗΡΩΙ.

Εἵπομεν ἀνωτέρω ὅτι μία των μεγίστων δυσχερειῶν περὶ τὴν σπουδὴν τοῦ Ὀμήρου ἐστὶν ἡ παρ' αὐτοῦ ἀπόδοσις τῶν αὐτῶν ἐπωνυμιῶν καὶ ὄρων εἰς διάφορα, καὶ πολλάκις ὅλως ἀντίθετα ἀντικείμενα. Ἐν τοῖς πρὸ μικροῦ παρατεθεῖσιν ἔχομεν πρόδηλον τὸ παράδειγμα τούτου, καὶ εἶδομεν ὅτι καὶ δι' αὐτὰ τὰ κυριώτερα τοῦ οἴκου μέρη οὐδεμία ὑπάρχει παρ' Ὀμήρῳ σταθερότης. Οὕτως ὅπου ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ μετεχειρίζεται τὴν λέξιν θάλαμος, ἐκεῖ ἐν τῷ δευτέρῳ εὐρίσκομεν τὴν λέξιν μέγαρον, διὰ τὸ αὐτὸ προφανῶς τοῦ οἴκου τμήμα, καθ' ὅτι, ὡς εἵπομεν, οἱ δύο στίχοι πλὴν τούτου ταυτίζονται ταῦτα δὲ, ὅταν ὀλίγον ἀνωτέρω ἀπέδωκε τὴν λέξιν μέγαρον εἰς τὸ ὅλον ἐνδιαίτημα.

Ἡ αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου ἐστὶν εὐνόητος, οὐδέ τι συνηθέστερον τοῦ ὀνομάζειν ἐκ τοῦ ὅλου τὸ μέρος, καὶ ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον. Ἀλλὰ διὰ τοὺς μεταγενεστέρους Ἑρμηνευτάς, τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν ἀκριθεῖα τῶν λέξεων σημασίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, προκύπτει σύγχυσις, οὐ μικρὰς παρεμβάλλουσα δυσχερείας εἰς τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν.

Ἐκ τούτου ἀγόμενοι θεωροῦμεν ἀπαραίτητον, πρὶν ἢ προδῶμεν, τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀρχικῆς ἐννοίας τῶν τριῶν τούτων ὄρων, καὶ τῆς κυρίας ἐπωνυμίας ἐκάστου τῶν τριῶν πρωτίστων τοῦ οἴκου μερῶν, διότι, εὐθὺς εἰς τὰς πρώτας λέξεις προσκρούσαντες, ἐκ πείρας ἐδιδάχθημεν εἰς ποίαν ἐμβάλλει ἀμηχανίαν ἡ ἀοριστία αὐτῶν. Ἐχομεν δὲ πρόχειρον τὸ παράδειγμα ἐτέρων πραγματευθέντων τὸ αὐτὸ

θέμα, οἷτινες μὴ προτάξαντες τὴν ἐξέτασιν ταύτην, ἐνέπεσαν εἰς ἀντιφάσεις καὶ δισταγμούς.

Ἐν τῷ πρώτῳ τῶν παρατεθέντων δύο στίχων ἔχομεν τὰς τρεῖς κυρίας ἐπωνυμίας, συμφώνως τοῦλάχιστον πρὸς τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, ἐν τῇ κυριολεκτικῇ αὐτῶν σημασίᾳ. Καὶ πρῶτον θάλαμος ἐστὶ καθ' ἡμᾶς, τὸ μέρος τῆς κατοικίας, τὸ ἀνῆκον εἰς τὰς γυναῖκας, ἥτοι ὁ γυναικῶν, καὶ μερικώτερον ἢ μεγάλη αὐτοῦ αἴθουσα, περὶ ὧν κατωτέρω, Ὅδ. Δ. 121. Ρ. 36. Τ. 53.

Καταχρηστικῶς δὲ μόνον ἀποδίδονται εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ἐνδαιτήματος καὶ αἱ ὀνομασίαι οἶκος Ὅδ. Α. 356. 360, καὶ μέγαρον Ὅδ. Ψ. 43.

Παραλείποντες τὰς διαφόρους τῶν σχολιαστῶν γνώμας, κυκεῶνα, οὐδὲν τὸ ὕγιές ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ περιέχοντα, ἐτάσωμεν μόνον τὰς παρ' αὐτῷ τῷ ποιητῇ φαινομένας ἀσυμφωνίας. Ἀντικείμενον πρὸς τὰ ἐκτεθέντα φαίνεται τὸ ἐξῆς χωρίον,

Μαῖ ἄγε δὴ μοι ἔρυξον ἐνὶ μεγάροισι γυναῖκας,
ὄφρα κεν ἐς θάλαμον καταθείομαι ἔντεα πατρός.

Ὅδ. Τ. 16.

ὅπερ ἀποτείνει ὁ Τηλέμαχος πρὸς τὴν Εὐρύκλειαν. Πάντες, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ RUMPF ἐξαιρουμένου, συμφωνοῦσι λέγοντες ὅτι ἐνταῦθα διὰ τοῦ θροῦ θάλαμος ἐννοεῖται ὑπερῶν τι δωμάτιον ἀνῆκον εἰς τὸν Ὅδυσσέα, διότι ἐκεῖ καὶ ἄλλοτε εὐρίσκομεν φυλαττόμενα τὰ ὅπλα. Ἀλλὰ μὴ πρόκειται μᾶλλον περὶ τῆς ἀποθήκης, ἥτις, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ὁφόμεθα, ἔκειτο ὀπισθεν τοῦ γυναικῶνος καὶ ὑπ' αὐτόν; Ἐν τοιαύτῃ ὑποθέσει ἢ χρήσις τῆς λέξεως θάλαμος ἀποδαίνει ἐνταῦθα ὀρθή. Μετὰ τὴν ἀποδήμησιν τοῦ Ὅδυσσέως τὰ ὅπλα αὐτοῦ, ἢ μᾶλλον σύμπαντα τὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν ἀνήκοντα, καθόσον πρὸς μετακόμισιν αὐτῶν ἀπαιτοῦνται πολλαὶ γυναῖκες, τὰ δὲ ἴδια συμπαρέλαβε φυσικῶς ὁ ἥρως εἰς Τροίαν, ἔμενον διεσπαρμένα περὶ τὴν μεγάλην αἴθουσαν. Ἀλλ' ὁ Τηλέμαχος, ἠθάσας, καὶ εἰδῆμων περὶ τὰ τοιαῦτα καταστάς, παρατηρεῖ ὅτι ἐκεῖ θλάπτονται ὑπὸ τοῦ καπνοῦ, καὶ φέρων, φυλάττει αὐτὰ ἀλλαχοῦ. Ἀπολεσθέντος δὲ, ἢ θανόντος τοῦ Ὅδυσσέως, καὶ προβληματικῆς ἐπομένως καταστάσεως τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, πιθανώτερόν ἐστι βεβαίως ὅτι μετεκόμισεν αὐτὰ ἀμέσως εἰς τὴν ἀποθήκην, ὅπου

ἐφυλάττοντο τὰ πλεονάζοντα σκεύη, καὶ μετ' αὐτῶν, ὡς ἀλλαχοῦ ὀψόμεθα, τὰ περιττὰ ὄπλα.

Εἰς δὲ τὸν στίχον, δι' οὗ 'κατωτέρω ἐκδηλοῦται ἡ ἐνέργεια, ἐσφόρεον κόρυθας τε καὶ ἀσπίδας ὀμφαλοέσσας

Αὐτόθι, 32.

τὸ ῥῆμα ἐσφόρεον σημαίνει, οὐχὶ τὴν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ οἴκου, ἀλλὰ τὴν εἰς τὸν θάλαμον μετακόμισιν τῶν περικεφαλαιῶν καὶ ἀσπίδων· ἐν ᾧ τέλος ἡ ἔκφρασις τοῦ Τηλεμάχου καταθείομαι, καὶ κατωτέρω καταθέσαι, ἐφαρμόζεται, φρονοῦμεν, εἰς τὴν ὑπόγειον ἀποθήκην μᾶλλον, ἢ εἰς ὑπερῶν τι οἶκημα.

Ἀσύμφωνον πρὸς τὰ προταχθέντα φαίνεται δεύτερον καὶ τὸ ἐξῆς χωρίον

..... αὐτὰρ ἐν αὐτῷ
πεντήκοντ' ἔνεσαν θάλαμοι ξεστοῖο λίθοιο,
πλησίοι ἀλλήλων δεδμημένοι· ἐνθα δὲ παῖδες
κοιμῶντο Πριάμοιο παρὰ μνηστῆς ἀλόχοισιν.

Ἰλ. Ζ. 246.

καὶ ἀμέσως κατωτέρω:

κουράων δ' ἐτέρωθεν ἐναντίοι ἐνδοθεν αὐλῆς
δῶδεκ' ἔσαν τέγροι θάλαμοι ξεστοῖο λίθοιο,
πλησίοι ἀλλήλων δεδμημένοι· ἐνθα δὲ γαμβροὶ
κοιμῶντο Πριάμοιο παρ' αἰδοίης ἀλόχοισιν.

Ἰλ. Ζ. 250.

ἐνθα ἡ λέξις θάλαμος φαίνεται σημαίνουσα ὁλόκληρον τὴν κατοικίαν ἐκάστου τῶν γαμβρῶν καὶ τῶν υἱῶν τοῦ Πριάμου. Καὶ τοῦτο μὲν πιθανόν, διότι καὶ ἀλλαχοῦ εὐρίσκομεν αὐτὴν ἀναμφισβήτητως ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ λαμβανομένην, καίτοι καταχρηστικῶς, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὡς προκειμένου περὶ τοῦ οἰκήματος τοῦ Τηλεμάχου

..... οἱ θάλαμος περικαλλέος αὐλῆς
ὕψηλός δέδμητο, περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ.

Ὀδ. Α. 426.

Ἀλλὰ δυνατὴ ἐστὶν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ καὶ ἄλλη ἐξήγησις, ἥττον ἀσύμφωνος πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ἡμῶν.

Ἐκ τίνων συνέκειντο ἄραγε μερῶν τὰ οἰκήματα ταῦτα τῶν υἱῶν καὶ γαμβρῶν τοῦ Πριάμου; Εἶχεν ἕκαστον ἴδιον δῶμα, καὶ ἰδίαν μεγάλην αἴθουσαν πρὸς διαμονὴν τῶν ἀνδρῶν; Οὐχὶ βεβαίως,

ἀφ' οὗ πεντήκοντα τοιαῦτα οἰκήματα εὐρίσκοντο κατὰ σειρὰν ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς αὐλῆς. Πολὺ ἐπομένως πιθανώτερον, ὅτι πάντες οἱ ἄνδρες, οἱ εἰς τὴν οἰκογένειαν ἀνήκοντες, συνηθροίζοντο εἰς τὸ κοινὸν δῶμα, τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ εὐρέος οἴκου, ὅπου καὶ διέτριβον τὴν ἡμέραν, καὶ ἐδείπνουν, κατήρχοντο δὲ τὴν ἐσπέραν μόνον εἰς τὰ ἐν τῇ αὐλῇ οἰκήματα, ὅπου διητῶντο αἱ γυναῖκες μετὰ τῶν ὁμωῶν αὐτῶν. Ἐὰν ταῦτα οὕτως εἶχον, οὐδόλως παράδοξον ὅτι τὰ οἰκήματα ταῦτα ἐκαλοῦντο θάλαμοι, ἔχοντα ἴσως καὶ νυμφικὸν κοιτῶνα ὀπισθεν αὐτῶν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει οὐδεμία ὑφίσταται ἐνταῦθα ἀκυριολεξία, ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ σπουδαιότερου μέρους ὠνομάσθη τὸ ὅλον.

Ὅπως δὲ ἡ λέξις θάλαμος δηλοῖ πρὸ παντὸς τὸν γυναικωνίτην, καὶ αὐτὴν τὴν μεγάλην αὐτοῦ αἴθουσαν, οὕτω καὶ ἡ λέξις δῶμα σημαίνει, φρονοῦμεν, τὸν ἀνδρωνίτην, καὶ εἰδικώτερον τὴν αἴθουσαν αὐτοῦ. Ὅδ. X. 484. B. 247. Καταχρηστικῶς ἄρα εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ οἴκου ἀποδίδονται αἱ ἐπωνυμίαι οἶκος καὶ μέγαρον, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ λέξις δῶμα σημαίνει ἐνίοτε τὸν ὅλον οἶκον, λαμβανομένη διὰ τὸ σύνολον ἐκ τοῦ κυριωτέρου μέρους, ἀλλαχοῦ δὲ μεταπίπτουσα καὶ εἰς ἄλλα τοῦ ἐνδικοιτήματος τμήματα. Ἀποφεύγοντες τὴν ἐξέτασιν πάντων τῶν σχετικῶν χωρίων πρὸς πλήρη τούτου ἀπόδειξιν, ἀρκούμεθα εἰς τὴν παρατήρησιν, ὅτι αἱ ἐξαιρέσεις εἰσὶν ὀλίγαι, καὶ ἡ χρῆσις τῆς λέξεως δῶμα ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ὑποδειχθεῖσαν ἔννοιαν τυγχάνει συνηθεστάτη.

Ὡς πρὸς τὴν λέξιν αὐλή οὐδεμία ὑπάρχει σύγχυσις, ἀλλὰ διάφοροι ταυτόσημοι ἐκφράσεις, ὡς αὐλῆς χόρτος, ἔρκεα αὐλῆς, καὶ ἐνίοτε μόνον ἔρκος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα ληφθὲν ἐκ τοῦ περιφράγματος ἢ τείχους, τοῦ ἐγκλείοντος τὴν αὐλήν, ἀποδίδουσιν ὁ RUMPF, ὁ EGGERS καὶ ἄλλοι κυριολεκτικώτερον εἰς τὴν μικράν, τὴν ὀπισθεν τοῦ οἴκου κειμένην. Καὶ ἀληθὲς μὲν ἐστὶν ὅτι ὁ στίχος ἐν Ὅδ. Ψ. 190 ἀδιαφιλονεικῶς ταύτην αἰνίττεται, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως ἀπαντᾶται ὁ αὐτὸς ὅρος καὶ διὰ τὴν κυρίως αὐλήν, ὥστε φαίνεται ἡμῖν ἡ διάκρισις αὕτη ἀβάσιμος, καὶ θεωροῦμεν μᾶλλον τὴν ἐκφρασιν ἔρκος ὡς γενικὴν, καὶ ἀποδιδομένην ἀδιαφόρως, ὅπως καὶ αἱ προμνημονευθεῖσαι, εἰς τὰ διάφορα τῆς αὐλῆς μέρη, ἢ καὶ τὰς διαφόρους αὐλάς. Τὶ δὲ σημαίνει ἡ λέξις μέγαρον, ἣν

άνωτέρω εἶδομεν, λαμβανομένην ἀντὶ τοῦ θαλάμου; Τὸ ζήτημά ἐστι δυσχερές, διότι οὐδενὸς ὅρου γίγνεται παρ' Ὀμήρῳ ποικιλωτέρα χρῆσις. Οὕτως ἐν μὲν Ὀδ. Ρ. 325 καὶ Φ. 18 ὁλέπομεν αὐτὸν ἀποδιδόμενον τῷ ἀνδρῶνι· ἐν Ὀδ. Φ. 43. 337 καὶ Τ. 16. 30. τῷ γυναικῶνι, καὶ ἐν Ὀδ. Σ. 185. 206. αὐτοῖς τοῖς ὑπερώοις.

Οὐχ ἦττον, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὁ ὅρος οὗτος ἦν ἡ γενικωτέρα τῶν Ὀμηρικῶν ἐκφράσεων, σημαίνουσα κυριολεκτικῶς αὐτὸν τὸν οἶκον, ἦτοι τὸ σύνολον τοῦ Ὀμηρικοῦ ἐνδικοιτήματος μετὰ πάντων αὐτοῦ τῶν παραρτημάτων. Καὶ πρῶτον μὲν ἀσυγκρίτως συνεχέστερον ἐν τοιαύτῃ ἀπαντᾶται ἐννοία, ὥς ἐν Ὀδ. Α. 270, 276. Θ. 160, Ἰλ. Ζ. 91. Ν. 431. Χ. 484., δεύτερον τὴν λέξιν ταύτην συνήθως μεταχειρίζεται ὁ ποιητής, ὅσας οἰκίας ὁμιλεῖ περὶ οἴκου ἀφηρημένως καὶ ἄνευ διακρίσεως ὀρισμένου τινὸς αὐτοῦ μέρους. Οὕτω περὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Ἀχιλλέως Ἰλ. Ω. 647, περὶ τῆς καλύβης τοῦ Εὐμαίου Ὀδ. Π. 165, περὶ τοῦ ἄντρου τοῦ Ἑρμοῦ (ὕμνος εἰς Ἑρμῆν, 65.), περὶ τοῦ οἴκου τοῦ Λαέρτου Ὀδ. Ω. 392, καὶ περὶ τοῦ ἄντρου τῆς Καλυψοῦς Ὀδ. Δ. 557. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ πολλαπλῇ τῆς λέξεως χρῆσις φρονοῦμεν ὅτι ἀποδεικνύει τὴν γενικὴν αὐτῆς ἐννοιαν, καθόσον μεταπίπτουσι μὲν αἱ σημασίαι τῶν ὅρων ἐκ τοῦ ὅλου εἰς τὸ μέρος, ἀλλὰ πολὺ δυσχερέστερον ἐξ ἐνὸς μέρους εἰς ἕτερον.

Ἀληθῶς δὲ πανταχοῦ, ὅπου ἀπαντᾶται ἡ λέξις αὕτη ἐν ἑτέρᾳ σημασίᾳ, ἐστὶ δυνατὴ καὶ ἡ εἰς τὸν ὅλον οἶκον ἀπόδοσις αὐτῆς. Οὕτως ἀφορῶντες εἰς τὴν παραδοξοτέραν αὐτῆς χρῆσιν, τὴν διὰ τὸ ὑπερῶον, εὐρίσκομεν ὅτι ἡ Πηνελόπη ὕφαιεν ἐνὶ μεγάροισι τὸν ἱστόν. Καὶ ἀναμφισβήτητον μὲν ἐστὶν ὅτι ἐν τῷ ὑπερώῳ εἰργάζετο ἡ Βασίλισσα, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔχομεν ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ ποιητής μεταχειρίσθη ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ κυριολεξίαν, καὶ οὐχὶ γενικωτέραν τινὰ ἐκφρασιν, σημαίνουσαν ἀπλῶς, ὅτι ὕφαιεν αὕτη ἐν τῷ οἰκῇματι αὐτῆς.

Συγγράφων τ' ἀθάνατα αὐτοῦ ἔπη ὁ Ὅμηρος οὐδόλως βεβαίως προέβλεπε τὴν κριτικὴν τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀναζητοῦσαν ἐν αὐτοῖς ἀκριθεῖς ἀρχιτεκτονικὰς πληροφορίας. Ἐκεῖνοι, δι' οὓς ἐποίει, ἀντελαμβάνοντο ἀκριδῶς τῶν λεγομένων, καὶ τὸ κάλλος τῶν δια-

γραφομένων εικόνων ἦν τὸ μόνον αὐτοῦ μέλημα. Ὡστε αἱ συμπτώσεις, αἱ τοσαῦτα πράγματα παρέχουσαι ἡμῖν σήμερον, ἐγγύτερον ἐταξόμεναι, φαίνονται πηγάζουσai ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Τὴν ἰδέαν ταύτην συμμερίζεται καὶ ὁ RUMPF λέγων — „Ac sane haud raro tam universe locus, in quo res fiat, indicatur, ut eo ad ipsam rem intelligendam imaginem, qualam poeta auditorum animo expressam habere vult, loco adjecto opus est, ut quasi tabula proposita sit, in qua imago depingatur“ —¹.

Ἡ δὲ φράσις *λίπε ἔρκεά τε μέγαρόν τε* Ὀδ. Π. 341, Ρ. 604., ἐφ' ἧς στηρίζουσί τινες τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἡ λέξις *μέγαρον* σημαίνει μὲν τὸ ὅλον οἰκοδόμημα, ἀλλ' ἄνευ τῆς αὐλῆς, ἥτοι τὸν κορυμνόν μόνον τοῦ οἴκου, φρονοῦμεν ὅτι, καλῶς ἐννοουμένη, συντελεῖ μᾶλλον εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἡμετέρας γνώμης. Καὶ ἀληθῶς τὸ σύνολον τοῦ οἴκου περιεῖχε καὶ τὸ ἔρκος, ὥστε ὁ καταλείπων αὐτὸ ἐξήρχετο συγχρόνως τοῦ ὅλου οἴκου, κατὰ τὴν γενικωτέραν σημασίαν, κ' ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὁδόν, ἢ τοὺς ἀγρούς· ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας, ἐὰν ἡ λέξις *ἔρκεα* ἐσήμαινε τὴν αὐλήν, καὶ ἡ λέξις *μέγαρον* τὸ ἐν αὐτῇ οἰκοδόμημα, φυσικωτέρα ἤθελεν εἶναι ἡ φράσις *λίπε μέγαρά τε ἔρκεά τε*, καθ' ὅσον πρῶτόν τις τὸ οἰκοδόμημα ἐγκατέλειπε, καὶ εἶτα τὴν αὐλήν, οὐδ' ἐστὶ δυνατὴ τοιαύτη τις ἀναστροφὴ παρ' Ὀμήρῳ. Οὕτω καὶ ἐν τῇ φράσει *Θυρέων ἠδὲ καὶ αὐλῆς* ἡ μία τῶν δύο λέξεων ἀναφέρεται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ ὕλικόν μέρος, ἡ δὲ ἑτέρα εἰς τὸ ἀφηρημένον, διότι ἄλλως ἤθελον εἶναι ταῦτοσήμαντοι, καὶ τὸ ὅλον πλεονασμός².

Ἐτάσωμεν δὲ ἤδη ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων τοῦ οἴκου χωρίς.

¹ Ἡτοι: — “Καὶ ὁ γὰρ οὐχὶ σπανίως παρίσταται ὁ τόπος, ἐν ᾧ γίγνεται τὸ πρᾶγμα, οὕτως, ὥστε τὴν σαφῆ αὐτοῦ τοῦ πράγματος κατανόησιν οὐδόλως παρακωλύει ἡ ἐντελής αὐτοῦ στέρησις· πρὸς ἐναργεῖ ἀποτύπωσιν τῆς εἰκόνος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν ἀπαιτεῖται προσθήκη τοῦ τόπου, ἵνα ὑπόκηται δίκην πίνακος, ἐφ' οὗ ἀποτυποῦται ἡ εἰκὼν.” — RUMPF De Aedibus Homericis. 2. 5.

² Διὰ λεπτομερείας ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως *μέγαρον* ἴδε RUMPF, Σελ. 3. σημ. 4, ὅπου παρατίθενται πάντα τὰ χωρία, ἐν οἷς ἀναφέρεται ἡ λέξις αὕτη.

Η ΑΥΛΗ.

Ἡ αὐλὴ ἦν τόπος ὑπαίθριος, ὡς λέγει ὁ Ἀθήναιος¹, κείμενος πρὸ τῆς κυρίας οἰκοδομῆς, καὶ ἀποτελῶν σπουδαῖον μέρος τῆς ὅλης οἰκίας². Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ὑψοῦτο θωμὸς τοῦ Ἑρκίου Διός· οὕτω παρ' Ὀδυσσεῖ Ὀδ. X. 334, 379, παρὰ Πηλεῖ Ἰλ. 772 καὶ παρὰ Πριάμῳ Ἰλ. Ω. 306, ὅστις καὶ παρ' αὐτῷ τούτῳ ἐφονεύθη κατὰ τὸν Ἀρχτῖνον εἰς Ἰλιάδα³.

Τὴν αὐλὴν τοῦ Ὀδυσσεῶς ἀποκαλεῖ ὁ Voss ἐστρωμένην „gepflasterte“, καὶ τοῦτο στηριζόμενος εἰς τὸ ἐξῆς χωρίον,

μνηστῆρες δὲ πάροιθεν Ὀδυσσεὺς μεγάροιο
 δίσκοισιν τέρποντο καὶ αἰγανέησιν ἰέντες
 ἐν τυκτῷ δαπέδῳ·

Ὀδ. Δ. 627. P. 167.

ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς οὐχὶ ὀρθῶς, διότι ἐὰν εἶχεν αὕτη ἀληθῶς τὸ σπουδαῖον τοῦτο προτέρημα, ἤθελεν ἀναφέρει τοῦτο βεβαίως ὁ Ὅμηρος διὰ τιμητικοῦ τινος ἐπιθέτου, εἰς μέρος, ὅπου κυρίως περὶ τῆς αὐλῆς ὁμιλεῖ. Ἀλλὰ τὴν φράσιν *τυκτὸν δάπεδον* εὐρίσκομεν μόνον εἰς τὰ δύο προμνημονευθέντα χωρία, ὅπου βλέπομεν τοὺς μνηστῆρας διασκεδάζοντας διὰ βολῆς δίσκου καὶ αἰγανεῶν· ὥστε πιθανώτερον φαίνεται ἡμῖν ὅτι ἐσήμαινεν αὕτη μέρος τι, ἴσως ἐν αὐτῇ τῇ αὐλῇ εὐρισκόμενον⁴, εἰδικῶς προσδιορισμένον εἰς παιδιάς, οἷα ἡ δισκοβολία, καὶ ἐπὶ τούτῳ τετυγμένον⁵.

Πλὴν τῆς πρὸ τοῦ οἴκου εὐρισκομένης κυρίας αὐλῆς, ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα μικρὰ ὀπισθεν αὐτοῦ, ἥτις, κατὰ τὸν RUMPF, ἦν ἡ κυρίως ἔρκος καλουμένη, καὶ ἄλλη παραπλεύρως τοῦ οἰκοδομήματος. Ἐκ

¹ Ἀθήναιος, Δειπνοσοφισταί, 14 καὶ 15.

² Αὐλὴ aedium apud Homerum, quodies nominatur, todies significat, subdilem ante domum. — Ἦτοι — “Ἡ αὐλὴ τῶν οἴκων παρ' Ὀμήρῳ, ὅπως ὀνομάζεται, τοῦτο καὶ σημαίνει, γῶρον ὑπαίθριον πρὸ τοῦ οἴκου. — RUMPF. Σ. 6.

³ Ἀρχτῖνος εἰς Ἰλιάδα. Duebner Cycli frag. Σ. 584. Coll. II. parv. frag. 19. Σ. 599. a.

⁴ Τυκτὸν δάπεδον in ipsa aula fuerit necesse est. — RUMPF. σελ. 9.

⁵ Auf dem Hof, oder dem gepflasterten Theile desselben mit einem Spiele beschäftigt. — Ἦτοι — “Παίζοντες εἰς τὴν αὐλὴν, ἥ τὸ ἐστρωμένον αὐτῆς μέρος.” NITZSCH. Erklärende Anmerkungen zu Homer's Odysse. T. Σελ. 294.

τούτων ἀγόμενοι πρῶτος ὁ VOSS, καὶ εἶτα οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ HIRT, SCHREIBER, καὶ FRIEDREICH, παρεδέχθησαν μίαν γενικὴν αὐλήν, περιθάλλουσαν καὶ περικλείουσαν πανταχόθεν τὸν οἶκον. Ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁ EGGERS, καὶ ὁ RUMPF, ἀποκρούοντες τὴν δοξασίαν ταύτην, ἐπιμένουσιν εἰς τὴν ὑπαρξιν διαφόρων αὐλῶν, ὅπου εὐρίσκομεν αὐτὰς ἀναφερομένας, τῆς ἐμπροσθίας ὁῦτον ὅτι, τῆς ὀπισθίας, καὶ τῆς πλαγίας. Καὶ φυσικὸν μὲν ἐστὶν ὅτι ὁ VOSS, καὶ οἱ κατ' αὐτόν, εὐρόντες ὅτι αἱ ἐν λόγῳ αὐλαὶ περιέβαλλον σχεδὸν πανταχόθεν τὸν οἶκον, συνήνωσαν αὐτὰς εἰς ἓν, ἀλλ' ὀρθοτέραν νομίζομεν τὴν διάταξιν τοῦ RUMPF, καθόσον οὐδεμίαν μνειάν μιᾶς μόνης γενικῆς αὐλῆς εὐρίσκομεν παρ' Ὀμήρῳ.

Ο ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΥΛΗΝ ΤΟΙΧΟΣ.

Τὴν αὐλήν περιέβαλλε τοῖχος ἰσχυρὸς, ἐστεμμένος κατὰ τὸν VOSS, HIRT, καὶ FRIEDREICH, δι' ἐπάλξεων¹, καὶ χρησιμεύων ὡς προμαχῶν κατ' ἐχθρῶν, ἢ ληστῶν². Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐπάλξεων ἀμφιβάλλομεν, ἀλλ' ὁ ποιητής, ἀποκαλῶν αὐτόν ἐπανελημμένως ἔρκος, ἐρκίον, καὶ ἀμύμον ἔρκος, ἀφορᾷ ἀναμφιδόλως πρὸς τὸ ὀχυρὸν αὐτοῦ. “Ἐπήσκηται δὲ οἱ αὐλὴ τοίχῳ καὶ θριγκοῖσι” Ὀδ. Ρ. 267. “Ποτὶ ἐρκίον αὐλῆς εἴσεν ἀνακλίνας” Ὀδ. Σ. 102. “Μεσσηγὺς τε θόλον καὶ ἀμύμονος ἔρκεος αὐλῆς” Ὀδ. Χ. 459.

Οἱ παραδεχόμενοι μίαν μεγάλην αὐλήν φρονοῦσι φυσικῶς, ὅτι καὶ ὁ τοῖχος οὗτος, ὁ πανταχόθεν αὐτὴν περικλείων, ἀπετέλει κανονικὸν παρὰ τὸν οἶκον παραλληλόγραμμον· οἱ δὲ πρεσβεύοντες ὅτι ὑπῆρχον τρεῖς κεχωρισμένοι αὐλαί, παραδέχονται φυσικῶς καὶ τρεῖς τοίχους, ὧν ἕκαστος περιέβαλλε μίαν τῶν αὐλῶν τούτων. Ὅτι δὲ τὸ περίφραγμα τοῦτο ἦν τοσοῦτον ἰσχυρὸν ὀπισθεν, καὶ πιθανῶς πλαγίως τοῦ οἴκου, ὅσον καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καταδείκνυται ἐκ τοῦ ὅτι ἔρκος καλεῖται ἰδίως, ὡς εἶδομεν, τὸ ὀπίσθιον μέρος.

Παραδεχθέντες ἀνωτέρω τὰς τρεῖς αὐλάς, ἐσμέν, ὡς εἰκός, καὶ ὑπὲρ τῶν τριῶν τοίχων· παρατηροῦμεν ὅμως ὅτι ἀσυμφώνως πρὸς

¹ Muris lorica, sive corona instructis. RUMPF. Σ. Ἦτοι — “Τείχη ἐστεμμένα δι' ἐπάλξεων.”

² WACHSMUTH, Hellenische Alterthumskunde. T. I. Σελ. 100.

τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην, εἰς τὸ ἐν Ἰθάκῃ εὑρεθὲν ἐρείπιον, ἡ αὐλή φαίνεται ἀληθῶς πάντα τὸν οἶκον περιβάλλουσα, καὶ ὁ τοίχος ἀποτελεῖ περὶ αὐτὴν ἀκανόνιστον παραλληλόγραμμον.

Η ΑΥΛΑΙΑ ΠΥΛΗ. ΕΝΩΠΙΑ ΠΑΜΦΑΝΟΣΩΝΤΑ.

Ἐν τῇ μεσῷ τῆς κάτω πλευρᾷ τῆς μεγάλης ἐμπροσθίας αὐλῆς, ὑπῆρχε θύρα, ἰσχυρὰ καὶ δίφυλλος, ἥ διελίς, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὴν ὁ Ὅμηρος, ὥστε

οὐκ ἄν τις μιν ἀνὴρ ὑπεροπλίσσαιτο,
Ὅδ. Ρ. 268.

ἦν δὲ αὕτη ἡ πρώτη καὶ κυρία εἴσοδος εἰς τὸν οἶκον, καὶ ἐκλείετο ἔσωθεν. Ὅδ. Φ. 389.

Τοὺς πλαγίους τοίχους τοῦ πυλῶνος τούτου, οὓς ἔβλεπέ τις ἔξωθεν προσερχόμενος, φαίνεται, ὅτι διεκόσμουσαν λαμπρῶς, καὶ οὗτοι ἦσαν τὰ ἐνώπια παμφανόωντα, τὰ τοσάκις παρ' Ὀμήρῳ ἀναφερόμενα, καὶ τοσαύτας διεγείραντα φιλονεικίας. Ὅδ. Δ. 42. Ἰλ. Θ. 435¹. Οἱ γραμματικοὶ μένουσι κ' ἐν τῷ περιπτώσει ταύτῃ μακρὰν τῆς ἀληθείας — Ἐνώπια δὲ πολλοὶ μὲν τοὺς παροδίους τῆς οἰκίας τοίχους, τοὔτέστι τοὺς ἀντικρὺ τῆς εἰσόδου, οἱ ἐν ὀφθαλμοῖς εἰσι τῶν παροδευόντων ἔξωθεν, δι' οὓς παμφανόωντα τὰ τοιαῦτα. Εὐστάθιος εἰς Ἰλ. Θ. 435. σελ. 722. 5. Ἐνώπια τὰ κατ' ἀντικρὺ τοῦ πυλῶνος φαινόμενα μέρη. Ἡσύχιος.

ΤΑ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΥΛΑΙΑΝ ΘΡΑΝΙΑ.

Ἐκατέρωθεν τῆς αὐλαίας ταύτης πύλης πρὸς τὰ ἔξω ὑπῆρχον συνήθως λίθινα θρανία ἀποστίλβοντ' ἀλείφατος Ὅδ. Γ. 408, ὡς λέγει ὁ ποιητής. Καὶ περὶ τοῦ θέματος τούτου πολλὰ ἐγράφησαν, ἀμφίβολον δ' ἀπέμεινεν ἄχρι τῆς σήμερον, ἐὰν, κυριολεκτικῶς λαμβανομένου τοῦ χωρίου, ἠλείφοντο ἀληθῶς τὰ θρανία ταῦτα δι' ἐλαίου, ἢ τοιαύτης τινὸς παχείας ὕλης, ὅπως ἀποστίλβωσιν, ἢ ἐὰν πρόκειται μᾶλλον ἐνταῦθα περὶ ἀπλῆς παρομοιώσεως, δηλούσης, ὅτι τὰ θρανία ἀπέστίλβον, ὡς ἂν ἦσαν διὰ λίπους ἠλειμμένα. Οἱ ἀρχαῖοι

¹ Ἰδ. NITSCH εἰς Ὅδ. Δ. στ. 39—42, καὶ RUMPF Σελ. II.

Σχολιασταὶ παραδέχονται τὴν πρώτην ἐρμηνείαν, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ὥς, φαίνεται δὲ καὶ ἡμῖν αὕτη ἡ ὀρθότερα, καθόσον γνωστὸν ἐστὶν ὅτι οἱ λίθοι, ἀλειφόμενοι, ἀποκτῶσι μὲν ἀληθῶς ἰδιόζουσαν στιλπνότητα, ἀποξηραίνονται δὲ ταχέως¹.

Τῶν θρανίων τούτων διαρκῆς ἦν ἡ χρῆσις, καθόσον ἐκεῖ εὐρίσκομεν καθημένους καὶ διαλεγομένους τοὺς μνηστῆρας πρὸ τοῦ οἴκου τοῦ Ὀδυσσεύος Ὀδ. Π. 344, ἐκεῖ τοὺς Τρώας πρὸ τῆς θύρας τοῦ Πριάμου Ἰλ. Β. 788, ἐκεῖ τὸν Τηλέμαχον πρὸ τῆς θύρας τοῦ Μενελάου, διηγούμενον τῷ Βασιλεῖ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ Ὀδ. Ο. 62, ἐκεῖ τὸν Νέστορα Ὀδ. Γ. 306, καὶ ἐκεῖ τέλος τὸν Εὐμαιον, ὅτε ἔρχεται πρὸς αὐτὸν ὁ Ὀδυσσεύς. Ὀδ. Ξ. 5.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο παράδειγμα ἀποδεικνύει μάλιστα πόσον συνήθη ἦσαν τὰ θρανία ταῦτα, ἀφ' οὗ καὶ εἰς αὐτοῦ τοῦ συδῶτου ὑπῆρχον τὸ προαύλιον. Δυσκόλως δὲ παραδεχόμεθα τὰς ἀμφιβολίας τοῦ RUMPF περὶ τῆς θέσεως αὐτῶν, λέγοντος ὅτι ἔκειντο πιθανῶς ταῦτα ἐντὸς τῆς αὐλῆς, πρὸ τῆς κυρίας οἰκοδομῆς, διότι ὁ Ὅμηρος ἐκφράζεται καθαρώτατα περὶ τούτου, λέγων ὅτι οἱ μνηστῆρες ἐκ ἤλθον **μεγάροιο παρέκ μέγα τειχίου αἰλῆς**, αὐτοῦ δὲ **προπάροιθε θυράων ἐδριόωντο**, καὶ περὶ τοῦ Νέστορος, ἐκ δὲ ἐλθὼν **κατ' ἄρ' ἔξετο ἐπὶ ξεστοῖσι λίθοισι**, οἱ οἱ ἔσαν **προπάροιθε θυράων ὑψηλάων**, ὅπου ἡ ἔκφρασις "θυράων ὑψηλάων" σημαίνει φανερώς τὴν μεγάλην αὐλαίαν θύραν.

ΟΙΚΙΔΙΟΝ ΠΥΛΑΩΡΟΥ ΚΥΝΟΣ.

Παρά τὴν θύραν ἔσωθεν ἔκειτο συνήθως οἰκίδιον διὰ τοὺς πυλαωροὺς κύνας, **μανθάνομεν δὲ τοῦτο ἐκ τῆς ἐξαισίας ἐκείνης σκηνῆς**, ὅπου παρίσταται ὁ γέρων Ἄργος, κείμενος

ἐν πολλῇ κόπρῃ ἢ οἱ προπάροιθε θυράων . . .

Ὀδ. Ρ. 297.

καὶ ἀναγνωρίζων πρῶτος μετὰ εἰκοσαετῇ ἀπουσίαν τὸν ἐπιστρέφοντα Ὀδυσσεά,

. . . ὥς ἐνόησεν Ὀδυσσεά ἐγγὺς ἐόντα

οὐρῇ μὲν ῥ' ὄγ' ἔστηνε καὶ οὐατα κάεεαλεν ἄμφω

Ὀδ. Ρ. 302.

¹ NITZSCH, Τόμ. Α. σελ. 216. εἰς στ. 406—412.

εἶτα δὲ ἐκπνέων, ὥσεί περιέμενε πρὸ τούτου μόνον ἵνα ἴδῃ ἅπαξ
ἔτι τὸν κύριον αὐτοῦ.

Εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Ἀλκινόου εὐρίσκομεν ἵσταμένους κύνας
χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς, ἔργα τοῦ Ἡφαίστου,

ἀθανάτους ὄντας καὶ ἀγήρως ἡμᾶτα πάντα,
Ὅδ. II. 94.

πιθανὸν δὲ εἶναι ὅτι οἱ τοιοῦτοι τεχνητοὶ κύνες ἦσαν συνήθεις παρὰ
τοῖς ἀρχαίοις, διότι τὸ ἔθος τοῦτο, καθ' ὃ διδάσκει ἡμᾶς Πετρώνιος
ὁ ARBITER, διετηρεῖτο καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις. Φανερόν δὲ ὅτι
ἐπήγασεν ἐκ τῆς προϋπαρξάσης συνηθείας τῆς παρὰ τὴν πύλην δια-
τηρήσεως ἀληθῶν κυνῶν. Εἰς Ἰλ. X. 69 ἀπαντῶμεν καὶ τὴν
φράσιν κύνας τραπεξῆας θυραωρούς¹, ἣτις φαίνεται ὑποστηρίζουσα
τ' ἀνωτέρω.

ΣΤΑΥΛΟΙ ΚΑΙ ΟΙΚΗΜΑΤΑ ΥΠΗΡΕΤΩΝ.

Εἰς τὸ κατώτερον τῆς αὐλῆς μέρος, ἐκατέρωθεν τῆς αὐλαίας,
ἔκειντο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, οἰκήματα διὰ τοὺς ὑπερέτας, καὶ
σταῦλοι διὰ τοὺς θόας, τοὺς ἡμιόνους, καὶ τὰ λοιπὰ κατοικίδια ζῶα,
πιθανῶς τὰ μὲν εἰς τὴν μίαν, τὰ δὲ εἰς τὴν ἐτέραν πλευράν.

Καὶ τῶν μὲν σταύλων ἡ ὕπαρξις ἀποδείκνυται, πλὴν ὅλου τοῦ
Ω τῆς Ἰλιάδος, καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων, Ὅδ. Δ. 40. K. 389. P. 297.
Σ. 105. T. 535.

Περὶ τῶν οἰκημάτων ὅμως ἀμφιβάλλουσί τινες, καὶ μάλιστα
περὶ τῆς πιθανότητος, ὅτι διητῶντο ἐν αὐτοῖς αἱ ὑπηρέτριαι, ἥτοι
γυναῖκες ἐγγὺς τῶν ἀνδρῶν. Καὶ ὅμως φαίνεται ὅτι τὸ πρᾶγμα
οὕτως εἶχε, καὶ ὅτι οὐ μόνον τὴν ἡμέραν ἐργαζόμεναι ἔμενον ἐκεῖ
αἱ ὁμωαί, ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα ἐκεῖ ἐκοιμῶντο, διότι ὁ Φοῖνιξ, διη-
γούμενος πῶς ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐδραπέτευσεν ἐκ τῶν μεγάρων τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ λέγει:

καὶ τότε ἐγὼ θαλάμοιο θύρας πυκινῶς ἀραρυίας
ρήξας ἐξῆλθον, καὶ ὑπέρθορον ἐρκίον αὐλῆς
ρεῖα, λαθὼν φύλακας τ' ἀνδρας ὁμωάς τε γυναῖκας.

Ἰλ. I. 477.

¹ Ἐθος ἦν τὰς αὐλείους θύρας τηρεῖσθαι ὑπὸ κυνῶν. Εἰςτάθιος.

Δευτέραν τούτου ἀπόδειξιν προτείνει ὁ EGGERS¹ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψ τῆς Ὀδυσσεΐας, ὅπου, κατακλιθέντος τοῦ Ὀδυσσεύς εἰς τὸν πρό-
δωμον τοῦ οἴκου, διέρχονται μετ' ὀλίγον παρ' αὐτὸν, γελῶσαι καὶ
ἀσχημνοῦσαι, αἱ εἰς τοὺς μνηστῆρας παραδοθεῖσαι ὁμῶαί (Ὀδ.
Υ. 6), ὅπως ἐξέλθωσι τῶν μεγάρων καὶ μεταδῶσι, καθ' ἃ φρονεῖ
ὁ EGGERS, εἰς τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ θαλάμους αὐτῶν. Ἀλλὰ παραθά-
λοντες τὰ ἐν Ὀδυσσεΐας B. 379 λεγόμενα, ἐξ ὧν μανθάνομεν ὅτι
οἱ μνηστῆρες ἐκοιμῶντο, οὐχὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ὀδυσσεύς, ἀλλ' ἐν
τῇ πόλει, εἰκάζομεν ὅτι αἱ ὁμῶαί παρίστανται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ
χωρίῳ, ὡς ἐξερχόμενα μᾶλλον ἐντελῶς τῶν μεγάρων, ὅπως πορευ-
θῶσι πρὸς αὐτούς. Ἀντιφάσκων εἰς τὰ προῤῥηθέντα φαίνεται ὁ
στίχος, ἐν ᾧ εὐρίσκομεν τὴν Πηνελόπην ἀναθαίνουσαν εἰς τὸν ὑπερῶον
αὐτῆς θάλαμον ἵνα κατακλιθῇ

“οὔκ οἷη σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξίν.” Ὀδ. T. 602.
καὶ ὁ ἕτερος, ἐν ᾧ βλέπομεν τὴν Ναυσικάαν καὶ δύο θαλαμη-
πόλους “χαρίτων ἅπο κάλλος ἐχούσας σταθμοῖσιν ἐκάτερθε”
Ὀδ. Z. 18 κοιμωμένας, καὶ ἑτερά τινα παρόμοια. Παρατηρητέον
ὅμως ὅτι αἱ εἰς πάντα ταῦτα τὰ χωρία ἀναφερόμεναι εἰσὶ θαλαμη-
πόλοι, ἢ, ὡς ἡ ἀρχαία τροφὸς Εὐρύκλεια, ἥτις ἐπίσης παρίσταται
κατακλινομένη ἐν μυχῶ θαλάμῳ, ἀνώτεραι ὑπηρέτριαι. Ὡστε
φαίνεται πιθανόν, ὅτι αὗται μὲν ἐκοιμῶντο κατ' ἐξαίρεσιν ἐν τῷ
γυναικῶνι παρὰ ταῖς ἑαυτῶν κυρίαις, ὁ δὲ ἄλλος ὄμιλος τῶν
ὁμῶων, αἱ πεντήκοντα ἐκεῖναι, αἱ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ὀδυσ-
σεύς διαιτώμεναι, εἶχον τοὺς ἰδίους θαλάμους, ὅπου αὐτοὺς ὑπε-
θέσαμεν².

Διὰ τὰ οἰκήματα ταῦτα τῶν ὑπηρετῶν, καὶ τοὺς σταύλους, ὁ
VOSS ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν ἰδιαιτέραν αὐλήν, κειμένην ἀμέσως μετὰ
τὴν εἴσοδον, χωριζομένην τῆς πρώτης δι' αὐτῶν τούτων τῶν παραρτη-
μάτων, καὶ συγκοινωνοῦσαν μετ' αὐτῆς διὰ διπλῆς θύρας, εἰς ἣν

¹ EGGERS, de Aula Homerica. Σελ. 43.

² Ἰδὲ RUMPF de Aedibus Homericis Σελ. 20. De Aedificiis Aulae in qui-
bus familia vel habitat, vel res domesticas administrat. — Ἦτοι, — “Περὶ τῶν ἐν
τῇ αὐλῇ κτιρίων ἐν οἷς ἡ οἰκογένεια εἴτε κατῴκει, εἴτε διεξῆγε (διεκυβέρνησε)
τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας.

χαρίζει ἐν ἣ δύο τῶν χωρίων τῶν εἰς τὴν αὐλαίαν ἀναφερομένων. Εἰς τοῦτο δὲ παρεκινήθη θεβαίως, καθόσον οὐδὲν ἄλλο εἶχε διδόμενον, ὅπως, ἐξ αἰσθήματος ὑπερβολικῆς λεπτότητος, ἀποκλείσῃ τοὺς θόας καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα ἐκ τῆς κυρίας αὐλῆς, ἐν ἣ συχνότατα ἔμενεν ἡ οἰκογένεια, καὶ ἦν, ὡς εἶδομεν, αὐτὸς θέλει ἐστρωμένην. Ἀλλ' ἀναλογιζόμενοι, ὅτι πρόκειται περὶ χρόνων πατριαρχικῶν, καὶ ἐποχῆς, καθ' ἣν αὐτοὶ οἱ βασιλόπαιδες ἦσαν βουκόλοι, φρονοῦμεν ὅτι ἡ διαίτησις τῶν ζώων ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδλεψιν τῶν κυρίων αὐτῶν οὐδὲν ἔχει τὸ παράλογον. Νομίζομεν μάλιστα καθαρῶς τὸν τύπον τῆς Ὀμηρικῆς, καὶ πάσης παναρχαίας ἐποχῆς φέρουσας τὴν εἰκόνα, τὴν παριστῶσαν τὴν οἰκογένειαν εἰς τὸ ἄνω τῆς αὐλῆς μέρος καθημένην, καὶ περὶ δείλῃν ὀψίαν ὀρώσαν εἰς τὸ κάτω αὐτῆς ἄκρον, καθ' ὅσον, ὡς εἶδομεν, ἦν εὐρυτάτη, εἰσερχόμενα διὰ τοῦ πυλῶνος τὰ ποίμνια, καὶ διανεμόμενα εἰς τοὺς οἰκείους σταύλους. Ἡ τοιαύτη θέα οὐ μόνον εἰς οὐδὲν τοῦ οἰκογενειάρχου αἶσθημα προσέκρουεν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἔτερπε τὴν ὄψιν αὐτοῦ, ἀγαλλομένου ἐπὶ τῇ ἀφθονίᾳ τῶν ποιμνίων, ἅτινα ἦσαν ἡ κυριωτέρα περιουσία, καὶ τὸ πρῶτιστον αὐτοῦ καύχημα.

Τὸν VOSS ἠκολούθησε κατὰ τὸ σύνηθες ὁ HIRT, δυστυχῶς δὲ καὶ ὁ FRIEDREICH, ἀλλ' ἤδη ὁ EGGERS ἀμφισβητεῖ, ὁ δὲ RUMPF, καὶ NITZSCH ἀπορρίπτουσιν ὅλως τὴν ἰδέαν τῆς δευτέρας αὐλῆς¹.

ΣΤΟΑΙ.

Εἰς τὸ κάτω δὲ τῆς αὐλῆς μέρος, πρὸ τῶν προμνημονευθέντων δωματίων καὶ σταύλων, ὡς καὶ εἰς τὸ ἄνω πρὸ τῆς κυρίας οἰκοδομῆς, ὑπῆρχον ἐστεγασμένοι στοαὶ ὑπὸ κιόνων πιθανῶς βασταζόμεναι. Περὶ τῶν κιόνων τούτων οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων Σχολιαστῶν, ἢ τῶν νεωτέρων συγγραφέων ἀμφιβάλλει, καὶ ἴσως δικαίως, διότι καλοῦνται αὐταὶ ἐρίδουποι, ἦτοι μεγαλόηχοι², καὶ διότι ὑπόστυλοι ἦσαν ἀείποτε αἱ στοαὶ καὶ ἐπὶ τῆς κλασικῆς ἐποχῆς. Τὸ θέδαιον ὅμως ἐστὶν ὅτι ὁ Ὅμηρος τοιούτους κίονας οὐδαμοῦ ἀναφέρει, πλὴν

¹ NITZSCH. T. A. Σ. 217.

² Ἰδὲ Ἀρχαῖα Σχόλια.

ἴσως ἐνὸς χωρίου, ὅπου λέγεται ὁ Τηλέμαχος ἐπιστρέφων ἐξ ὁδοιπορίας,

αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἴκανε δόμους εὐναιετάοντας
ἔγχος μὲν ῥ' ἔστησε φέρων πρὸς κίονα μακρὴν
αὐτὸς δ' εἴσω ἔεν καὶ ὑπερέβη λάϊνον οὐδόν.

Ὅδ. Ρ. 30.

Ἄλλ' ἐνταῦθα πιθανώτερον ὅτι πρόκειται περὶ τῆς στήλης τῆς χρησιμευούσης ὡς δουροδόκη, ἥτις, ὡς κατωτέρω ὁψόμεθα, εὕρισκετο ἐντὸς τοῦ δώματος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ εἴσω ἔεν δηλοῖ, ὅτι ἀπὸ τοῦ δώματος εἰσεχώρησεν ὁ Τηλέμαχος εἰς τὸν θάλαμον, ἵνα εὔρη τὴν Πηνελόπην, καὶ τοσοῦτ' ἄλλων, καθ' ὅσον, ἅμα εἰσελθόντα ἀναγνώριζει αὐτὸν ἡ Εὐρύκλεια, καὶ περικυκλοῦσιν αἱ ὁμοαῖ, αἵτινες εἰς τὸν θάλαμον μᾶλλον ὑποτίθενται παροῦσαι. Ἐὰν δὲ παρατηρήσωμεν πρὸς τούτοις, ὅτι λέγεται ὑπερέβη λάϊνον, ἥτοι λίθινον, οὐδόν, καὶ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἀλλαχοῦ, Ὅδ. Ψ. 88. τοιοῦτον ἐπίθετον δίδοται εἰς τὸν χωρίζοντα τοῦ θαλάμου τὸ δῶμα, ἐκλείπει, πιστεύομεν, πᾶς ἐνδοιασμός.

Ὑπὸ τὴν πρὸ τῶν σταύλων στοᾶν ἐφυλάττοντο συνήθως αἱ ἅμαξαι Ὅδ. Δ. 42. Εἰς δὲ τὴν πρὸ τοῦ κυρίου οἰκοδομήματος ἐστρώννυντο πολλάκις αἱ κλῖναι τῶν ξένων. Ὅδ. Δ. 302. Κατὰ τὸν FRIEDREICH πρόκειται ἐνταῦθα περὶ δωματίων ἐπὶ τῆς στοᾶς ταύτης ἀνοιγομένων¹, καὶ τοῦτο, διότι θεωρεῖ ἀπίστευτον, ὅτι ἐκοιμῶντο ἄνθρωποι εἰς μέρος πανταχόθεν ἀναπεπταμένον· ἀλλὰ λησμονεῖ ὅτι κ' ἐπ' αὐτῆς τῆς στέγης εὕρισκομεν κοιμώμενον τὸν Ἑλπήνορα Ὅδ. Κ. 552. Ὅτι δὲ τὸ ἔθιμον τοῦτο, οὐ μόνον δυνατόν ἐστὶν ἐν τῷ θερμῷ κλίματι τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ συνηθέστατον ὑπῆρξεν εἰς πάντας τοὺς ἀρχαίους λαούς, δὲν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν. Εἰς ἡμᾶς μάλιστα, τοὺς γνωρίζοντας ὅτι καὶ σήμερον ὁ λαὸς κοιμᾶται συνήθως ἐν ὑπαίθρῳ, φαίνεται τὸ ἔθιμον τοῦτο συμφωνότατον πρὸς τὴν ἀφέλειαν τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς, δι' ἧς καὶ παραδεχόμεθα ἀνεκδοκίμως, ὅτι ἀληθῶς ἐν τῷ προδόμῳ ἐστρώννυντο κλῖναι διὰ τοὺς ξένους, οὐδ' εὕρισκομεν ἕτερον ἐν τῇ οἰκίᾳ κατάλληλον μέρος.

Περὶ τῶν ἐν λόγῳ δύο στοῶν πλεῖστα καὶ λίαν συγκεχυμένα ἐρρήθησαν. Ἄλλ' ἡ δυσχέρεια προέρχεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου,

¹ FRIEDREICH. Σ. 303.

διότι, ἐν ᾧ ἐν Ὀδυσ. Δ. 302 λέγει ὅτι ἡ Ἑλένη διέταξε τὰς ὁμῶς δέμνι' ὑπ' αἰθούσῃ θέμεναι διὰ τοὺς ξένους. ἀμέσως ἐπιφέρει

οἱ μὲν ἄρ' ἐν προδόμῳ δόμου αὐτόθι κοιμήσαντο,

ὥστε ἡ ὀνομασία αἰθουσα, καὶ ἡ ὀνομασία πρόδομος, ἀποδίδονται ἐνταῦθα εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν στοάν, τὴν πρὸ τοῦ οἴκου. Τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ ἐν Ἰλ. Ω. 644, 673, ὅπου πρόκειται περὶ τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ τῶν ξένων αὐτοῦ. Ἀλλαχοῦ ὁμῶς ἡ ἐπωνυμία αἰθουσα ἀναφέρεται εἰς τὴν πρὸ τῶν σταύλων στοάν Ὀδ. Χ. 449, ἐν δὲ τοῖς στίχοις

πῦρ, ἕτερον μὲν ὑπ' αἰθούσῃ εὐερχέος αὐλῆς,
ἄλλο δ' ἐνὶ προδόμῳ, πρόσθεν θαλάμοιο θυράων.

Ἰλ. Ι. 473.

εὔρηνται αἱ δύο αὗται ὀνομασίαι ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἀλλήλας.

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο στηριζόμενος ὁ RUMPF, ἀναγνωρίζει μὲν τὴν παρ' Ὀμήρῳ σύγχυσιν, ἀλλὰ θεωρεῖ πιθανόν, ὅτι αἰθουσα μὲν ἦν ἡ πρὸς τὸ κάτω τῆς αὐλῆς, πρόδομος δὲ ἡ πρὸ τοῦ κυρίου οἴκου στοά. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Σχολιαταῖς πολλά, ἀλλ' οὐχὶ καὶ καλὰ, εὐρίσκομεν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Καὶ ὁ μὲν Πολυδεύκης¹ λέγει “πρόδομος, καὶ προαύλιον, καὶ αὐλή, τὸ ἔνδον, ἢν αἰθουσαν Ὀμηρος καλεῖ.” Ἀλλὰ τὸ χωρίον ἐστὶ προφανῶς ἐφθαρμένον, καὶ ἄνευ ἐννοίας. Ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Σεβήρου εὐρίσκομεν διορθούμενον ἢ προαύλιον, ὁ δὲ RUMPF γράφει αὐλῆς ἀντὶ αὐλῆς, ἀναγινώσκων τότε „πρόδομος ἢ προαύλιον, καὶ αὐλῆς τὸ ἔνδον, ἢν αἰθουσαν Ὀμηρος καλεῖ, Ἐπιφέρει δὲ καὶ τὰ ἐξῆς.“ Hoc quidem certissimum habeo, Pollucem nil aliud docere, nisi quod verba incorrupta continent, πρόδομον apud Homerum, αἰθουσαν vocari².

Καθαρώτερον ἐκφράζεται τὸ μέγα ἐτυμολογικὸν “Πρόδομος ἢ πρὸ τῆς οἰκίας στοά, ἢν καὶ αἰθουσαν καλεῖ ὁ Ὀμηρος, ἔτιοι μὲν παστάδα στοάν (ἰδὲ Ἡσύχιον — Παστάδος καὶ Παστὰς, καὶ

¹ Πολυδεύκους ὀνομαστικόν I. 77.

² Ἡτοι· — “Τοῦτο θεωρῶ βεβαίωτατον, ὅτι ὁ Πολυδεύκης οὐδὲν ἕτερον φρονεῖ τοῦ ἐκδηλουμένου ὑπὸ τῶν ἐπιδιορθουμένων λόγων αὐτοῦ, ὅτι δηλ. ὁ πρόδομος ἐκαλεῖτο παρ' Ὀμήρῳ αἰθουσα. RUMPF. Σ. 16.

SCHREIBER εἰς Βιτρουβίου VI, 7. 1. Σ. 488), τινὲς δὲ προστάδα προσαγορεύουσιν.

Ὁ δὲ Σουΐδας καὶ Φώτιος “Προδόμῳ τῇ πρὸ τοῦ οἴκου παστάδι.” Ἀλλὰ πάντων πλειότερα λέγει ὁ Εὐστάθιος “Κατὰ τάξιν ἀκριβεστέραν ἔρκος, περὶ ὃ πύλαι, μετὰ δὲ τὸ ἔρκιον αὐλή, μεθ’ ἣν αἴθουσα, εἴτα πρόδομος, δόμος καὶ θάλαμος”¹. Ὅτι δὲ ἡ λέξις αἴθουσα ἐσήμαινε τῷ ὄντι στοάν, πλὴν τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Πολυδεύκου, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πορφύριος, λέγων “Ἄλλοι δ’ ἀκριβεστερον αἰθούσας λέγουσι τῆς αὐλῆς τὰς στοάς, ἵνα μὴ ἔξω ᾧσι τῆς αὐλῆς, ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπαιθρον αὐλή, αἱ δὲ πέριξ τοῦ ὑπαιθρου στοαί, αἴθουσαι”². Καὶ τὸ μέγα Ἑτυμολογικὸν εἰς φωνὴν αἴθουσai. “Σημαίνει δὲ τὴν καταφωτισμένην στοάν, καὶ τὴν μετὰ τὸν πυλῶνα παστάδα”³.

Ἰδωμεν δὲ ἤδη τί λέγουσι καὶ οἱ νεώτεροι. Ἐνταῦθα τὰ πράγματα δεινοῦνται, καὶ ἀντὶ δύο στοῶν ἔχομεν ὁλόκληρον περιστύλιον, ὥς εἰς τὰς οἰκίας τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, ὅπερ κατ’ ἀρχὰς ἐπρότεινεν ὁ VOSS, καὶ παρεδέχθησαν εἴτα ἀνεξελέγκτως οἱ ἕτεροι. Εἰς τὸ περιστύλιον δὲ τοῦτο χαρίζεται ἡ ὀνομασία αἴθουσα αὐλῆς, ἐπιφυλασσομένης τῆς ἐπωνυμίας πρόδομος διὰ τὴν πρὸ τοῦ οἴκου στοάν. Ἐν τούτοις ὁ Φοῖνιξ λέγει “ὑπέρθορον τειχία αὐλῆς” Ἰλ. I. 476, καὶ παρατηρεῖ μάλιστα ὅτι ἐποίησε τοῦτο εὐχερῶς, ῥεῖα. Ἀλλὰ, νῆ Δία, ἡ εὐχέρεια φαίνεται ἡμῖν προβληματική, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ὁλοκλήρου περιστυλίου.

Ἀλλαχοῦ δὲ εὐρίσκομεν τὸν Μέδοντα ἰστάμενον ἐκτὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἀκούοντα τὰ ἐντὸς αὐτῆς λεγόμενα, ὅπερ δυνατόν, ἐὰν περιέκλειεν αὐτὴν ἀπλοῦς τοῖχος, ἀλλ’ οὐχὶ καὶ ὁλόκληρος στοά.

Τὴν γνώμην ταύτην περὶ περιστυλίου, περιβάλλοντος σύμπαν τὴν αὐλήν, ἐξέφρασαν ἤδη καὶ τινες τῶν ἀρχαίων, κρίνοντες ἐκ τῶν συγχρόνων οἰκοδομῶν — “Αὐλή, ἣν αἴθουσαν Ὅμηρος καλεῖ, εἴποις δὲ τὸν περίστυλον τόπον καὶ περικείμενον”⁴, ἀλλ’

¹ Εὐστάθιος 764. 45.

² Πορφύριος E. 137. BECKER Σ. 150.

³ Μέγα Ἑτυμολογικὸν Σ, 32.

⁴ Πολυδεύκης I. 78. Ἰδὲ καὶ Πλ. Συμπόσιον Σελ. 212. Πρωταγ. Σελ. 311. Ἀθήν. 5—15. — Πορφύρ. 16.

ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδείκνυται, ὅτι ἡ ὁπωσοῦν ἐμδριθῆς ἐξέτασις τῶν ὑπὸ τοῦ Ὅμηρου λεγομένων ἄρδην ἀνατρέπει τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν.

Ὁ NITZSCH, ὁ EGGERS¹ καὶ ὁ RUMPF ἀπορρίπτουσιν αὐτήν, ἀλλ' οὐδεμίαν παρέχουσι καὶ οὗτοι αὐθεντικὴν εἶδησιν περὶ τῆς σημασίας τῶν ὅρων αἶθουσα καὶ πρόδομος. Τοιοῦτος ὁ λαθύρινθος, οὗ τὸν ζόφον ἐπιτείνει ἔτι τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ Εὐσταθίου — “Οἱ δὲ παλαιοὶ φασὶ καὶ ταῦτα. Αἶθουσα αὐλῆς τειχία. Σικελοὶ δὲ τὴν αἶθουσαν αὐλείαν θύραν φασί. Κύπριοι δὲ παστάδα ἀμφίθυρον”². Ἀλλὰ λαβόντες ἀνὰ χεῖρας τὸν μῖτον τῆς Ἀριάδνης, καὶ θάδην χωροῦντες, παρατηρήσωμεν πρῶτον ὅτι αἶθουσαι μὲν καλοῦνται καὶ αἱ δύο στοαί, πρόδομος δὲ μόνῃ ἡ πρὸ τοῦ οἴκου. Οὕτως τούτων ἐχόντων, καὶ συμφώνως πρὸς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τῶν προεκτεθέντων χωρίων, δικαιοῦμεθα, νομίζομεν, εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι αἶθουσα μὲν ἐστὶ γενικὸς ὅρος, σημαίνων ἀπλῶς στοάν καὶ ἀποδιδόμενος ἀδιαφόρως εἰς ἀμφοτέρας τὰς τοῦ Ὀμηρικοῦ οἴκου³, πρόδομος δὲ εἰδική ἐπωνυμία, ἀποδιδομένη εἰς μόνην τὴν πρὸ τοῦ κυρίου οἰκοδομήματος, καὶ διακρίνουσα αὐτήν τῆς ἐτέρας.

ΠΡΟΘΥΡΟΝ.

Διερχόμενοι ἤδη τὴν αὐλήν, θαδίσωμεν πρὸς τὴν κυρίως οἰκίαν. Μετὰ τὸν πρόδομον ἀπαντῶμεν πρῶτον τὸ προθύρον, ἥτοι κενόν τινα χῶρον πρὸ τῆς θύρας τοῦ δώματος “προπάροιθε θυράων” Ὀδ. Α. 107. ἐπὶ θύρασιν, εἰνὶ θύρῃσιν. Ὀδ. Κ. 310. Ἐν τῷ προθύρῳ τούτῳ συμβαίνει καὶ ἡ μάχη μεταξὺ Ὀδυσσεύος καὶ Ἴρου, ὃν εἶτα ὁ Ὀδυσσεύς

Ἔλκε διέκ προθύροιο λαβὼν ποδός, ὅφρ' ἔκετ' αὐλήν
αἰθούσης τε θύρας . . .

Ὀδ. Σ. 101.

Ἰστάμενός τις ἐν τῷ προθύρῳ τούτῳ, εἶχε πιθανῶς ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸν θάλαμον τῶν λουτρῶν Ὀδ. Δ. 48. Ψ. 153, ἀφ' ἐτέρου δ'

¹ EGGERS, De Aula Homerica.

² Εὐστάθιος Σ. 1347—1358.

³ Αἶθουσα καταφωτισμένη στοά. Μ. Ἑτρύμ. Αἶθουσα παστάς στοά. Ἀρχαῖοι Σχολιασταί.

ἕτερον, καὶ μάλιστα τὸν ὠρισμένον διὰ τοὺς μύλους. Ὅτι οὗτοι ἔκειντο ἐκεῖ που πλησίον καταφαίνεται ἐξ Ὀδυσσεΐας Υ. 100, ὅπου βλέπομεν τὸν Ὀδυσσεά, ὅστις, καθ' ὃ ξένος, ἐκοιμᾶτο ἐν τῷ προδόμφ, ἀκούοντα μίαν τῶν ἀλετρίδων προμαντεύουσαν τὸν ὄλεθρον τῶν μνηστήρων ἐκ τῆς ἑροντῆς, ἣν ἐζήτησεν ὡς σῆμα παρὰ τοῦ Διός.

Πρὸ τοῦ θαλάμου δὲ τούτου, ὅπου εὐρίσκοντο οἱ μύλοι, ἢ πρὸ τοῦ ἀντικρὺ λουτρῶνος, ὑπῆρχε πάροδος φέρουσα εἰς μικρὰν θύραν, τὴν περίφημον ὀρσοθύρην, ἀνοιγομένην ἐπὶ τῆς ἐπίσης περιφήμου λαύρης, ἢ μικρᾶς πλαγίας αὐλῆς.

Ὀρσοθύρη δέ τις ἔσκεν ἐϋδμήτῳ ἐνὶ τοίχῳ
ἀκρότατον δὲ παρ' οὐδὸν ἐυσταθέος μεγάρῳ
ἦν ὁδὸς ἐς λαύρην, σανίδες δ' ἔχον εὖ ἀραρυῖαι.

Ὀδ. X. 128.

ΟΡΣΟΘΥΡΗ.

Περὶ οὐδενὸς μέρους τοῦ Ὀμηρικοῦ οἴκου πλείονα ἐρρέθησαν ἢ περὶ τῆς ὀρσοθύρης ταύτης, καὶ τοῦτο, διότι περὶ οὐδενὸς ἤττονα λέγει ἡμῖν αὐτὸς ὁ ποιητής. Τοσαύτη δ' ἐστὶν ἡ τῷ ζητήματι παρομαρτοῦσα δυσχέρεια, ὥστε ὁ Εὐστάθιος λέγει ἐν ἀπογνώσει. “Ἰστέον ὅτι ἔθους ὄντος Ὀμήρῳ κατὰ ποσά τινα διαστήματα στρυφνότερα γράφειν, καὶ συνάγειν οὕτω ἐξ ὑπτιότητος τὸν ἀκροατὴν εἰς ἐγρήγορσιν. Τοιοῦτόν τι ἐστὶ καὶ τὸ κατὰ τὴν ὀρσοθύρην”¹. Κατωτέρω δὲ προσπαθῶν “παραστῆσαι τὴν τοῦ χωρίου, ὡς δυνατόν, ἔννοιαν” λέγει “θύραν τινὰ ἐπίσημον, ὑψηλοτέραν πρόσθασιν ἔχουσαν, εἰς ἣν οὐχ οἷόν τε ἦν ἀνελθεῖν τινα μὴ διὰ κλίμακος ἴσως, ἢ ἄλλως πως ἀγορεύσαντα, ἢ ἀναθορόντα εἰς αὐτήν”.

Ἐν γένει δὲ οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοί, μὴ ἔχοντες ἕτερον καταφύγιον, ἐπιλαμβάνονται ὡς μόνου ὁδηγοῦ μέτου τῆς ἐτυμολογίας. “Ὀρσοθύρη δὲ ἥς ἐστὶ καταβαίνοντα ὀρσῶσαι, ὃ ἐστὶ πηδῆσαι, ἢ ἀνιόντα πηδῆσαι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βαθμούς”². “Ὀρσοθύρη, θύρα ἐν ὕψει τοῦ τοίχου”³. “Ἀμφίθυρος, ἣν Ὀμηρος ὀρσοθύρην καλεῖ, οἱ δὲ πολλοὶ πλαγίαν θύραν”⁴.

¹ Εὐστάθιος Σ. 1921. 51.

² Ἀπῖος εἰς Ἀπολλ. Σοφ. Σ. 122. Ἡσύχιος, ὡς ἀνωτέρω.

³ Σουΐδας, II. 1170.

⁴ Πολυδεύκους, Ὀνομαστικόν, 176.

- Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ νεώτεροι. Οὕτως ὁ PASSOW, „wahrscheinlich eine Thür zu der man auf Stufen, auf einer Treppe hinaufstieg“¹, καὶ ὁ Voss, „Um Homer ganz zu verstehen, müsse man sich denken, dass das Megaron, oder der grosse Conversations- und Speisesaal, tiefer eingegraben gewesen als die übrige Hausflur. So nannte man Ὀρσοθύρα eine Thür an deren Schwelle man erst durch etliche Stufen hinauf konnte“². Ὁ αὐτὸς δὲ μεταφράζει τὸν πρῶτον τῶν παρατεθέντων τριῶν Ὀμηρικῶν στίχων ὡς ἑξῆς.

Rechts in der zierlichen Wand war eine Pforte und Treppe³.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ εἴδους τῆς ὀρσοθύρης. Περὶ δὲ τῆς θέσεως αὐτῆς ἐσμέν ἔτι ἴσως δυστυχέστεροι, καθ' ὅσον ἐν μόνον ἀρχαῖον χωρίον ἔχομεν ἀναφερόμενον εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, τὸ ἐξῆς τοῦ Διδύμου. “Ἐφορμῇ — ἔξοδος — ἦν δι’ ἐνὸς μόνον ἔξοδος ἐν τῷ ἄντικρυς τῆς εἰσόδου τοίχῳ τοῦ ἀνδρῶνος — ἐν τῇ δεξιᾷ γωνίᾳ ἦν ὀρσοθύρα, ἣτις εἰς τὴν λαύραν ἔφερεν. Ἡ δὲ Λαύρα στενωπὸς ἔστι παρακείμενος ἔξωθεν τοῦ ἐν δεξιᾷ τοίχου, ἐν ᾧ καὶ ὁ θάλαμος, οὐχ ὁ Πηρελόπης, ἀλλ’ ἐν ᾧ τὰ ὄπλα ἔκειτο. Αὕτη δὲ ἡ λαύρα ἔξοδον ὡς εἰς τὸν πρόδομον εἶχεν — ἐνὸς δ’ ἦν ἔξοδος — ὀρσοθύρα — λαύρα — θάλαμος — ἀνδρῶν — οὐδὸς — πρόδομος”⁴.

Τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς τὰ παραληρήματα ὑπνώττοντος, τυγχάνει, ὡς τοῖς πᾶσι ὁῦλον, ἐντελῶς παρεφθαρμένον, καὶ χρησιμεύει μόνον, ὅπως παράσχη ἡμῖν ἰδέαν τινὰ τῶν δυσχερειῶν, ἃς γεννῶσιν οἱ παραλογισμοὶ τῶν Γραμματικῶν ἐν τοῖς ζητήμασι, περὶ ὧν ἀνεπαρκῶς ἐκφράζεται αὐτὸς ὁ ποιητής.

Ἐν τούτοις ὁ RUMPF, ὅστις, καθ’ ἃ ἔφημεν, εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἀφιερῶι τὸ πλεῖστον τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, διορθώσας, εἰκάσας, καὶ συνδυάσας τὰ ἐσφαλμένα χωρία, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ὀρσο-

¹ Ἦτοι — “Πιθανῶς θύρα εἰς ἣν ἀνέβαινέ τις διὰ βαθυμίδων, διὰ κλίμακος”. PASSOW εἰς ὀρσοθύραν.

² Ἦτοι — “Πρὸς ἐντελῇ κατάληψιν τοῦ Ὀμήρου ἐπιβάλλεται ἡ ὑπόθεσις, ὅτι τὸ Μέγαρον, ἥ ἡ μεγάλη τῆς συναναστροφῆς καὶ ἐστιάσεως αἴθουσα, ἐτύγγανε βαθύτερον ἐσκαμμένη τοῦ ἐπιλοίπου δαπέδου. Ἐκαλεῖτο δὲ τούτου ἕνεκεν ὀρσοθύρα θύρα τις, εἰς ἣς τὸν οὐδὸν ἔφερον βαθυμίδες”.

³ Ἦτοι — “Δεξιῶς ἐν τῷ εὐδμήτῳ τοίχῳ ὑπῆρχε θύρα καὶ κλίμαξ”.

⁴ Δίδυμος, 130.

θύρα ἔκειτο ἐκεῖ, ὅπου ἀνωτέρω ἐθήκαμεν αὐτήν, καὶ ἦν θύρα φέρουσα εἰς τὴν πλαγίαν αὐλήν. Περιττὴ ἐπομένως ἀποβαίνει δι' ἡμᾶς ἡ ἐξέτασις πασῶν αὐτοῦ τῶν ἐρευνῶν, αἵτινες πληροῦσι τόμον ὁλόκληρον, καθ' ὅσον τὸ πρᾶγμα δευτερεύουσαν ἔχει διὰ τὴν ἡμετέραν μελέτην σημασίαν. Δι' ὃ καὶ ἀρκούμεθα παρατιθέμενοι τὸ ἀποτέλεσμα, εἰς ὃ κατέληξε, καὶ ὅπερ παραδεχόμεθα, παραπέμ-
πομεν δὲ διὰ τὰ λοιπὰ εἰς τὴν πραγματείαν αὐτοῦ¹.

ΛΑΥΡΑ.

Κατὰ τινὰς ἡ λαύρα ἦν στενὴ ὁδὸς παρατείνουσα τὴν πλευρὰν τῆς οἰκίας, καὶ ἀνεξάρτητος αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη φαίνεται ἡμῖν ἀνυπόστατος, καθ' ὅσον ἡ ὑπαρξίς τῆς λαύρας ἤθελε τότε ἐξαρτᾶσθαι ἐκ τῆς τύχης· πολὺ δὲ πιθανώτερον φρονοῦμεν, ὅτι διὰ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης χαρακτηρίζεται ἡ πλαγία αὐλή, ἦν καὶ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, καὶ ἥτις δι' ἰδίου τοίχου ἐγκλεισμένη, ἐχρησίμευε πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας, καὶ τῶν οἰκιακῶν ἐργασιῶν.

Τὴν γνώμην ταύτην παραδέχεται καὶ ὁ RUMPF λέγων „— λαύραν non viam publicam fuisse, sed viam subdialem, ipsi domus lateri adjunctam muroque inclusam“².

ΤΟ ΔΩΜΑ.

Ἐκ τοῦ προθύρου εἰσέρχεται τις εἰς τὴν μεγάλην τοῦ ἀνδρῶνος αἴθουσαν, τὸ δῶμα, διὰ θύρας, ἥτις πανταχοῦ, ὅπου ἀναφέρεται, περιγράφεται ὡς μεγαλοπρεπής, καὶ παρὰ μὲν τῷ Ὀδυσσεῖ ἦν κατεσκευασμένη ἐκ τορευτῆς κυπαρίσσου³, παρὰ δὲ τῷ Ἀλκινόῳ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Ἡ αἴθουσα αὕτη, ὅπου διηγτῶντο καθ' ἅπασαν τὴν ἡμέραν οἱ ἄνδρες, ὅπου συνηθροίζοντο οἱ εὐγενεῖς παρὰ τοῖς Βασιλεῦσι, καὶ

¹ RUMPF Σ. 54—65.

² Ἦτοι — “Ἡ λαύρα ἦν οὐχὶ δημοσία ὁδός, ἀλλὰ πάροδος παρ' αὐτὴν τὴν πλευρὰν τῆς οἰκίας, ἐγκλεισμένη διὰ τείχους.” RUMPF. Σ 61.

³ Ἰδὲ RUMPF Σ. 9. — EGGERS Σ. 6.

παρετίθεντο τὰ δεῖπνα, ἣν τὸ κυριώτερον καὶ λαμπρότερον τοῦ οἴκου μέρος, καὶ οὕτως εἰπεῖν ἡ καρδία αὐτοῦ. Ἐκεῖ εὐρίσκομεν τοὺς μνηστῆρας εὐωχουμένους εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ὀδυσσέως, Ὀδ. Α. 145. Ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ τὸν Ἀλκίνοον, μετὰ τῶν ἐπισήμων Φαιάκων, καὶ τῆς Βασιλίσσης Ἀρήτης, εἰς ἧς τὰ γόνατα προσπίπτει ὁ πολύπλαγκτος ἦρως.

Ἡ στέγη τοῦ δώματος συνέκειτο ἐκ δοκῶν, ὑπεστήριζον δ' αὐτὴν κίονες εἰς δύο σειράς, κατὰ τὸν Voss, καὶ ἄλλους τινάς· ἀλλ' ὀρθοτέρα φαίνεται ἡμῖν ἡ ὑπόθεσις ὅτι καὶ πέριξ ἐπὶ τῶν τοίχων ὑπῆρχον ἡμικίονες. Πόσον ἐπιθάλλουσα ἦν ἡ διάταξις αὕτη εὐκόλως πείθει ἡμᾶς ἡ ἀνάγνωσις τῶν σχετικῶν χωρίων· ἀναλογιζόμενοι δὲ ὅτι ἡ αἶθουσα αὕτη κατελάμβανεν ὁλόκληρον τοῦ οἴκου τὸ πλάτος, καὶ πλεον ἢ τὸ ἥμισυ βάθος, ἀναπλάττομεν αὐτὴν διὰ τῆς φαντασίας, καὶ θαυμάζομεν τὸν πολιτισμὸν, καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν μυθικῶν ἐκείνων χρόνων.

ΔΟΥΡΟΔΟΚΗ.

Μεταξὺ δύο τῶν ἡμικιόνων, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐρρήθη, ὑπῆρχε δουροδόκη, ἥτοι θέσις εἰς ἣν ἐναπετίθεντο, καὶ ἐστηρίζοντο τὰ δόρατα. Ὀδ. Α. 127. Π. 41. Ἡ φράσις τοῦ Ὀμήρου ἐστὶν “ἔγχος μὲν στηῖσε πρὸς κίονα μακρὴν ἐρείσας”, ἐξ ἧς ὀρμηθέντες οἱ ἀρχαιότεροι πάντες μέχρι τοῦ EGGERS ὑπέθεσαν ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ μιᾶς τῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δώματος στηλῶν, ἥτις, ἔχουσα πέριξ αὐτῆς γεγλυμμένας θέσεις πρὸς στήριξιν τῶν δοράτων, ἐχρησίμευεν ὡς δουροδόκη. Οὕτως ὁ Εὐστάθιος “ἀπέξεον τὰς κίονας, καὶ ἐν αὐταῖς ἔθετον τὰ δόρατα”¹. ἀλλ' ὀρθοτέραν, καὶ εὐλογοφανεστέραν θεωροῦμεν τὴν ἀνωτέρω γνώμην, ἣν προτείνει πρῶτος ὁ RUMPF².

ΘΡΟΝΟΣ ΑΟΙΔΟΥ.

Παρ' ἐτέραν δὲ στήλῃν, καὶ ταύτην ἀναμφιρρήστως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δώματος κειμένην, ὑπῆρχεν, ὡς λέγουσι πάντες οἱ συγγραφεῖς,

¹ Εὐστάθιος εἰς Ὀδυσσεΐας Α. 128. Σ. 1399.

² Δουροδόκη est intervallium inter duas pilas. Ἦτοι — “Ἡ Δουροδόκη τὴν διάστημα μεταξὺ δύο στηλῶν.” RUMPF. Σ. 29.

θρόνος διὰ τὸν ἀοιδόν, καὶ οἱ χαράττοντες διαγράμματα ὀρίζουσι θέσιν, ἣν καλοῦσιν ἀοιδοῦ θέσιν.

Ἐν τούτοις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὁμοφωνίαν ταύτην, θεωροῦμεν παρακεκινδυνευμένην τὴν ἐν λόγῳ γνώμην, καθ' ὅσον λέγεται μὲν περὶ τοῦ ἀοιδοῦ τοῦ Ἀλκινόου

. . . . Ποντόνοος θῆκε θρόνον ἀργυρότηλον
μέσσω δαιτυμόνων, πρὸς κίονα μακρὸν ἐρείσας,
Ὅδ. Θ. 66.

ἀλλ' οὐδεμίαν ἔχομεν ἀπόδειξιν, ὅτι τὸ ἅπαξ γενόμενον ἦν ἔθος μόνιμον, οὐδ' ὅτι τὸν Ἀλκίνοον ἐμιμοῦντο κατὰ τοῦτο οἱ λοιποὶ μεγιστᾶνες. Ἐὰν προῦκειτο περὶ θρόνου ἀκινήτου καὶ προσκεκολλημένου εἰς τὴν στήλην, ἀγαθῇ τύχῃ, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τὸν διὰ τὸν Δημόδοκον θρόνον ἔθηκε παρὰ τὴν στήλην ὁ Ποντόνοος· ὥστε ἡ ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἐξαγωγή γενικοῦ συμπεράσματος, καὶ ἡ εἰς τὰ διαγράμματα κατὰδειξις αὐτοῦ, φαίνεται ἡμῖν τολμηρά. Ἐτέρα τούτου ἀπόδειξις ἐστὶν ὅτι, ἀναφερομένου τοῦ ἀοιδοῦ τοῦ Ὀδυσσέως, καὶ Ψάλλοντος καὶ τούτου διὰ τοὺς μνηστῆρας, περὶ οὐδεμιᾶς στήλης ἢ θρόνου γίγνεται λόγος. Ὅδ, Α. 154.

Η ΕΣΧΑΡΑ.

Ἐν τῷ δώματι ὑπῆρχε πρὸς τούτοις καὶ ἐσχάρα πρὸς θέρμανσιν αὐτοῦ, καὶ, ὡς κατωτέρω λεχθήσεται, πρὸς ὀπτῆσιν τῶν φαγητῶν. Ὅδ. Υ. 123. Φαίνεται δὲ ὅτι αὕτη ἦν συγχρόνως καὶ ἡ ἱερά τοῦ οἴκου ἐστία. Ὁ Εὐστάθιος λέγει “Δοκεῖ γὰρ ταῦτα εἶναι ἐστία, καὶ ἰστία, καὶ ἐσχάρα¹, καὶ ἀλλαχοῦ” Ἐσχάρα τόπος ἐστὶν ἐφρεστίου πυρός, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς φαίνεται, ὅπου ὁ Ὀδυσσεὺς ἔξεται ἐπ' ἐσχάρα, ἐν κοινήσι παρὰ πυρί².

Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα ἦν αὕτη κοίλωμα ἐν τῷ τοίχῳ ἠνεφγμένον, καὶ συγκοινωνοῦν μετὰ καπνοδόχης· οὐχὶ εἶδος βωμοῦ, ὥς τινες ἐνόμισαν. “Ἐστὶ δὲ βωμὸς ἰσόπεδος, οὐκ ἐκ λίθων ὑψούμενος³. Ἐσχάραν φασὶ καλεῖσθαι, Λυκοῦργος καὶ Ἀμμώνιος,

¹ Εὐστάθιος Σ. 1375. 39.

² Εὐστάθιος Σ. 1523. 20.

³ Ἀρχαῖα Σχόλια Σ. 71.

τὴν μὴ ἔχουσαν ὕψος, ἀλλ' ἐπὶ γῆς ἰδρυμένην ἢ κοίλην, παρ' ὃ καὶ τοὺς ἰατροὺς τὰ ἐν σώματι κοῖλα ἔλκη ἐσχάρας καλεῖν"¹.

Κατὰ τὸν VOSS, καὶ ἄλλους τινάς, ὁ καπνὸς τῆς ἐσχάρας ἐξήρχετο δι' ὀπῆς εἰς τὴν ὀροφὴν. Καὶ, ναὶ μὲν, ὁ Ὅμηρος περὶ καπνοδόχης οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν, ἀλλ' οὐδὲ τοιαύτην ὀπὴν ἀναφέρει, ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ HIRT, ὅτι οὐδεμία ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία περὶ τῆς ὑπάρξεως πράγματος τοσοῦτον ἀναγκαίου, καὶ εὐκατασκευάστου ἐν αἰῶνι, καθ' ὃν τόσον προκεχωρημένην εὐρίσκομεν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Ἄν δ' ὁ Τηλέμαχος φέρῃ τὰ ὄπλα ἐντὸς τοῦ δώματος, ὅπως μὴ καπνισθῶσιν Ὀδ. Γ. 17. ἡγνῶει θεδαίως τὸν ὀλίγον καπνόν, ὅστις ἀναθρώσκει καὶ ἐκ τῆς ἐντελεστέρας ἐστίας, οὐδ' ἐπιτρέπεται ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἅπας ὁ ἐκ τῶν ξύλων, καὶ τῶν παρασκευαζομένων φαγητῶν ἀναδιδόμενος, ἀφίετο ἐλεύθερος ἐντὸς τῶν μεγαλοπρεπῶν Ὀμηρικῶν δωματίων, τῶν ὑποκειμένων εἰς μεγίστην ἐκ τούτου θλάβειν, καθ' ὅσον τὰ πλεῖστα τῶν κοσμημάτων αὐτῶν ἦσαν μετάλλινα.

Περὶ τῆς ὀριστικῆς θέσεως τῆς ἐσχάρας ὑπάρχουσιν ἀμφιβολίαι. Καὶ τινὲς μὲν θέλουσιν αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ παραδεχόμενοι, ὅτι ἐχρησίμευσεν αὕτη ἀντὶ βωμοῦ, καὶ ὅτι ὁ καπνὸς ἐξήρχετο δι' ὀπῆς εἰς τὴν ὀροφὴν. Ἀλλ' εἵδομεν ὅτι ταῦτα εἰσὶν ἀπίθανα, καὶ θεωροῦμεν ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ ἐσχάρα ἔκειτο ἐντὸς ἐνὸς τῶν τοίχων· εἰς ἀκριβέστερον δὲ προσδιορισμὸν τῆς θέσεως αὐτῆς παραδεχόμεθα τοὺς λόγους τοῦ RUMPF “— Ἐσχάραν proxime fuisse recessum illum oeci, quem μυχοῦ nomine vulgo appellant”². Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἀρχαῖα Σχόλια “μεγάροιο μυχόν δε” ἦτοι εἰς τὸν ἐνδότερον τόπον τοῦ ἀνδρῶνος.

Δεξιῶς τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ δώματος ὑπῆρχε τέλος καὶ θέσις διὰ τοὺς κρατῆρας Ὀδ. Φ. 142. Χ. 333. 341.

ΑΙ ΕΝ ΤΩ ΔΩΜΑΤΙ ΠΛΑΓΙΑΙ ΘΥΡΑΙ.

Πλὴν τῆς θύρας δι' ἧς εἰσῆλθομεν εἰς τὸν ἀνδρῶνα, καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ φερούσης εἰς τὸν θάλαμον, ἡνοίγοντο καὶ δύο ἕτεραι εἰς

¹ Σουΐδας, εἰς φωνὴν ἐσχάρα.

² Ἦτοι — “Ἡ ἐσχάρα τὴν πλησίον ἐκείνου τοῦ μέρους τοῦ οἴκου, ὅπερ κοινῶς καλεῖται μυχός.”

τάς πλαγίας πλευράς, αἵτινες διὰ κλιμάκων ἔφερον εἰς τοὺς ὑπερφους θαλάμους, τοὺς κειμένους ὑπὲρ τὸ δῶμα. Εἰς τοὺς θαλάμους δὲ τούτους, οἷτινες ἐχρησίμευον ὡς ἀποθήκαι, ἐφυλάττοντο ἔπιπλα, ὄπλα, τρόφιμα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα Ὅδ. Τ. 17. Χ. 143.

Ἄλλ' οὐδόλως ἀφ' ἐτέρου ἀπίθανον, ὅτι ὑπῆρχον ἐκεῖ καὶ ἄλλα δωμάτια εἰς τὸν οἰκοδεσπότην ἀνήκοντα, καὶ χρησιμεύοντα αὐτῷ πρὸς ἀποχώρησιν, καὶ ἀνάπαυσιν. Τοιαῦτα δωμάτια, ἀνήκοντα εἰς τὴν οἰκοδέσποιναν, εὐρίσκομεν ἀλλαχοῦ ὑπὲρ τὸν θάλαμον αὐτῆς. Τὴν ἰδέαν δὲ ἡμῶν ταύτην φαίνονται ὑποστηρίζοντες καὶ οἱ ἐξῆς στίχοι

ὥς εἰπὼν¹ ἀνέβαινε Μελάνθιος, αἰπόλος αἰγῶν
εἰς θαλάμους Ὀδυσῆος, ἀνὰ ῥῶγας μεγάροιο.

Ὅδ. Χ. 143.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ VOSS, ἐν ταῖς οἰκίαις ἐν αἷς ἔλειπον τὰ δωμάτια ταῦτα, ὡς, φέρ' εἰπεῖν, παρὰ τῇ Κίρκῃ, αἱ ἐν λόγῳ κλίμακες ἔφερον εἰς τὴν στέγην, καὶ μίαν τούτων διαλαθὼν ὁ Ἑλπήνωρ, καὶ πεσὼν, ἐφονεύθη. Ὅδ. Κ. 560. Ἀλλὰ συμφωνοῦμεν μετὰ τοῦ BRUCE, φρονοῦντες ὅτι ἐκεῖ πρόκειται μᾶλλον περὶ ἐξωτερικῆς τινος ἀναβάθρας, ἥτις καθίστησι πιθανωτέραν τὴν ἀπὸ τῆς στέγης εἰς τὸ ἔδαφος πτώσιν.

Ἦν δὲ ἡ στέγη τοῦ Ὀμηρικοῦ οἴκου, ὡς παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, ἐπίπεδος, δι' ὃ καὶ διενυκτέρευσεν ἐπ' αὐτῆς ὁ Ἑλπήνωρ¹.

Εἰς τὰς οἰκίας τὰς στερουμένας τοιούτων ὑπερφῶν δωματίων πιθανῶς ἔλειπον καὶ αἱ ἐν λόγῳ θύραι, καὶ κλίμακες.

Ο ΘΑΛΑΜΟΣ.

Μέχρις ἐσχάτων, καὶ πρὶν ἢ ἀκριθέστερον ἐξετασθῶσι τὰ τοῦ Ὀμήρου, ἐπιστεύετο ἀπλῶς ὅτι ὑπὲρ τὸ δῶμα, τὸ χρησιμεῦον πρὸς ἐνδιαίτησιν τῶν ἀνδρῶν, ὑπῆρχεν ὑπερῶν τι οἶκημα, καλούμενον θάλαμος, ἐν ᾧ κατῴκουν αἱ γυναῖκες. Τοῦτο λέγει ὁ FEITH², τοῦτο ὁ TERPSTRA, καὶ πάντες οἱ ἀρχαιότεροι. “Ἐπιμελῶς ὁ Ὅμηρος καὶ

¹ BRUCE, HOMER and the Homeric age Σ. 281.

² FEITH, Antiquitas Homerica Β. Γ. Κεφ. Α'.

διὰ τῆς Ἰλιάδος, καὶ διὰ τῆς Ὀδυσσεΐας τὰς γυναῖκας εἰς θαλάμους ὑπερώους συνίστησι¹. Οἱ τῶν θηλειῶν θάλαμοι ὑπερώοι ἵνα μὴ ἐνδίοπτοι ᾖσι².

Ἀλλὰ τὸ παράδοξον ἐστὶν ὅτι καὶ ὁ HERMANN, ὁ ἐσχάτως γράψας, καὶ μάλιστα σύγγραμμα δικαίως θαυμαζόμενον, περιορίζεται εἰς τὴν ἀνακριθεῖ ταύτην ἰδέαν, καὶ ἀρκεῖται φέρων εἰς ὑποστήριξιν αὐτῆς σχόλιόν τι τοῦ Εὐσταθίου, ἔτι ἀνακριθέστερον³.

Ἀληθῶς δὲ ὁ ἐμβριθῶς εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγκύπτων εὕρισκει ὅτι ἡ Πηνελόπη, καὶ ἄλλαι γυναῖκες, συνεχῶς λέγονται ἐκ τοῦ ὑπερώου καταβαίνουσαι, ἀλλὰ καὶ πολλάκις παρουσιάζονται εἰς τὸ δῶμα ἄνευ οὐδεμιᾶς περὶ ὑπερώου, περὶ κλίμακος, ἢ καταβάσεως μνείας. Ὡστε δῆλον, ὅτι πλὴν τοῦ ὑπερώου, ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ δώματος ἐδάφους καὶ ἑτερός τις θάλαμος, ὅπου συνήθως διητῶντο αἱ γυναῖκες. Ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς δὲ τοῦ κειμένου μελέτης, καὶ τῆς παραθέσεως τῶν διαφόρων χωρίων, τοσαύτη προκύπτει περὶ τούτου βεβαιότης, ὥστε δικαιούμεθα θεωροῦντες τὰς ἀρχαιοτέρας θεωρίας ὡς ἐσφαλμένας, καὶ προβαίνομεν θαρράλέως εἰς τὴν ἡμετέραν περιγραφὴν.

Καὶ δὴ ἀναμφισβήτητον νομίζομεν, ὅτι ἀπέναντι τῆς ἐκ τοῦ προθύρου κυρίας εἰς τὸ δῶμα εἰσόδου ὑπῆρχε καὶ ἄλλη θύρα, παρ' Ὀδυσσεΐ ἔχουσα λίθινον οὐδόν. Ὀδ. Φ. 88. Ἐφερε δὲ ἡ θύρα αὕτη εἰς αἴθουσαν κατὰ πολλὰ πρὸς τὸ δῶμα ὁμοίαν, καίτοι πιθανῶς ἦττον πολυτελεῆ, ἥτις, ὡς ἀλλαχοῦ εἶδομεν, ἐκαλεῖτο κυρίως θάλαμος, καὶ ἐχρησίμευεν εἰς διαμονὴν τῶν γυναικῶν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας. Ἐκεῖ εἰργάζετο ἡ οἰκοδέσποινα ἐν μέσῳ τῶν ὑπηρετριῶν αὐτῆς, ἐκεῖ εὕρισκομεν τὴν Ἀνδρομάχην Ἰλ. Χ. 440, τὴν Πηνελόπην Ὀδ. Σ. 313, τὴν Ἑλένην Ἰλ. Ζ. 323, καὶ εἰς τὴν χωρίζουσιν αὐτὸν τοῦ δώματος θύραν ἐδείκνυτο εἰς τοὺς ἄνδρας ἡ καλλίστη τῶν γυναικῶν. Δι' αὐτῆς προσέρχεται ἡ Ναυσικάα τῷ Ὀδυσσεΐ Ὀδ. Θ. 458, καὶ ἡ Πηνελόπη τοῖς μνηστῆρσιν Ὀδ. Α. 333, καὶ δι' αὐτῆς ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξήρχοντο αἱ γυναῖκες, ὅπως συμμετάσχῃ τῶν ἐν τῷ δώματι διασκεδάσεων.

¹ Ἀρχ. Σχόλ. εἰς Ὀδ. Σ. 248.

² Αὐτόθι εἰς Ὀδ. Β. 514. Π. 184.

³ HERMANN, Lehrbuch Σ. 303. § 9. Εὐστάθ. εἰς Ὀδύς.

Ἐδαστάζετο δὲ καὶ ἡ τοῦ θαλάμου στέγη, ὡς ἡ τοῦ δώματος, ὑπὸ κιόνων, Ὅδ. Ζ. 307, πρὸς δὲ ὑπῆρχε κ' ἐν αὐτῷ ἐσχάρα Ὅδ. Ζ. 305.

Περὶ τῶν ὑπερώων, τῶν ὑπὲρ τὸν θάλαμον κειμένων, ἐγένετο ἡδὴ λόγος. Ἐκεῖ κατέφευγεν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ συζύγου αὐτῆς ἡ οἰκοδέσποινα, ἐκεῖ διῆγε τὸ πλεῖστον τοῦ καιροῦ ἡ Πηνελόπη, ὅπως μὴ τις ταράσῃ τὸ πένθος αὐτῆς, καὶ ὑφαίνῃ ἐν ἡσυχίᾳ τὸν περίφημον ἱστόν. Ὅδ. Α. 362. Ο. 517. Ρ. 101 καὶ Τ. 602. Ἐκεῖ τέλος εἶχον τοὺς ἰδιαιτέρους αὐτῶν θαλάμους, καὶ ἐκοιμῶντο αἱ παρθέναι. Οὕτως ἡ Ναυσικάα Ὅδ. Ζ. 15, καθ' ὅσον οὐδόλως παραδεχόμεθα τὴν παράλογον τοῦ Voss ἰδέαν, τιθέντος τὸν θάλαμον αὐτῆς ἐν τῇ αὐλῇ, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ὁ τοῦ Τηλεμάχου.

Ἐπίσης ἀπαράδεκτος φαίνεται ἡμῖν καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ FRIEDREICH¹, ὅτι ὑπῆρχον ἐν τοῖς ὑπερώοις καὶ κοιτῶνες διὰ τὰς ὑπηρετρίας, καθ' ὅσον εἶδομεν ὅτι ἐκοιμῶντο ἐκεῖ μόνον αἱ θαλαμηπόλοι, μανθάνομεν δ' ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς Ναυσικάας, ὅτι κατεκλίνοντο τότε αὗται ἐν αὐτῷ τῷ κοιτῶνι τῆς δεσποίνης αὐτῶν.

Κατ' ἀναλογίαν δὲ εἰκάζομεν ὅτι καὶ εἰς τὰ ὑπερῶα ταῦτα ἔφερον κλίμακες, προσिताὶ διὰ θυρῶν ἀνοιγομένων εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ θαλάμου, ὡς τοῦτο συνέβαινε καὶ ἐν τῷ δώματι. Καὶ πολλάκις μὲν ἀναφέρονται αἱ κλίμακες αὗται Ὅδ. Α. 330. Β. 358. Δ. 760, ἀλλὰ περὶ τῆς θέσεως αὐτῶν οὐδὲν λέγεται.

Η ΑΠΟΘΗΚΗ.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ θαλάμου, καὶ ὑπ' αὐτὸν, ἔκειτο ἡ ἀποθήκη, ὅπου ἐφυλάσσοντο πάντα τὰ πολύτιμα, καὶ τὰ πλεονάζοντα διὰ τὴν καθημερινὴν χρῆσιν σκεύη. Ἦν δ' αὕτη χῶρος ὑπόγειος, ἢ καὶ βαθύτερος τοῦ ἐδάφους, καθ' ὅσον κατέβαινέ τις εἰς αὐτὸν, καὶ εἶχεν ἐπὶ τῶν τοίχων σανίδας καὶ πασσάλους, ἐφ' ὧν ἴσταντο, ἢ ἐκρέμαντο τὰ διάφορα ἀντικείμενα. Οὕτως ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἐφυλάσσετο, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὸ τόξον αὐτοῦ, ὅπερ λαμβάνουσα ἐκεῖθεν ἡ Πηνελόπη, καὶ κλαίουσα πικρῶς εἰς τὴν ἀνάμνησιν

¹ FRIEDREICH, Σ. 306.

τοῦ συζύγου, φέρει πρὸς τοὺς μνηστῆρας, ἵνα τανύσωσιν αὐτὸ Ὅδ. Φ. 53.

Τῆς ἀποθήκης ταύτης ἡ θύρα ἰδιαζόντως ἐπαινεῖται ὑπὸ τοῦ Ὅμηρου, καὶ ὁ οὐδὸς αὐτῆς λέγεται ὀρύϊνος Ὅδ. Φ. 43, ὥστε φαίνεται ὅτι ἐτύγγανεν αὕτη ὀγκωδεστέρα τῆς θύρας ἀπλοῦ θαλάμου. Τὴν κλεῖδα ἐφύλαττεν αὕτη ἡ οἰκοδέσποινα Ὅδ. Φ. 47, γενικῶς δ' ἐπιτετραμμένη τὴν ἐπιστάσιαν, καὶ ἐπιτήρησιν τῆς ἀποθήκης ἦν πιστή τις ὑπηρετρια, ὡς ἡ ἀρχαία τροφὸς Εὐρύκλεια ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ὀδυσσεύος. Καί τοι δὲ τρεῖς ἔχομεν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ λεπτομερεῖς περιγραφὰς τῶν ἐν τῇ ἀποθήκῃ τηρουμένων, οὐδὲν πλεióτερον τῶν προεκτεθέντων περὶ αὐτῆς γνωρίζομεν.

Ο ΣΥΖΥΓΙΚΟΣ ΚΟΙΤΩΝ.

Εἶδομεν ὅτι, ἀπόντος τοῦ συζύγου, ἡ οἰκοδέσποινα διέμενε συνήθως εἰς τὸ ὑπερῶν, παρόντος ὅμως αὐτοῦ, συνδιητᾶτο αὐτῷ ἐν ἰδιαιτέρῳ κοιτῶνι, τῷ συζυγικῷ καλουμένῳ.

Οἱ θέλοντες, ὅτι αἱ γυναῖκες ἐδείουν ἀποκλειστικῶς ἐν τοῖς ὑπερῶις, καὶ ὅτι ἐκ μόνων αὐτῶν καὶ τοῦ δώματος συνέκειτο ὁ Ὀμηρικὸς οἶκος, ἐν τοῖς ὑπερῶις φυσικῶς θέτουν καὶ τὸν συζυγικὸν κοιτῶνα. Ἀλλὰ τὸ ἀνακριδὲς τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ἀποδείκνυται τρανῶς ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ Ὀδυσσεύος, ὅστις ἔκτισεν αὐτὸν περὶ συκῆν, εὐρισκομένην εἰς τὸ ἔρκος, ἤτοι τὴν ὀπισθίαν αὐτοῦ αὐλήν, καὶ μετέτρεψεν ἀκολούθως τὴν συκῆν ταύτην εἰς κλίνην. Καὶ ὄντως ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου προκύπτει καταφανῶς, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ κοιτῶν ἔκειτο ὀπισθεν τοῦ θαλάμου, καὶ συνεκοινῶναι μετ' αὐτοῦ θεβαίως διὰ θύρας, ἣτις οὐδαμοῦ ἀναφέρεται, ἀλλ' εὐρίσκετο πάντως ἀπέναντι τῆς ἀγούσης εἰς τὸ δῶμα.

Πρὸς τὴν διάταξιν ταύτην συμφωνοῦσι τὰ κυριώτερα τῶν Ὀμηρικῶν χωρίων. Οὕτως ὁ Ἀχιλλεὺς ἐκοιμᾶτο ἐν “*μυχῷ κλισίης εἰπήκτου*” Ἰλ. Ι. 663, ἡ Καλυψὼ ἐν “*μυχῷ σπέους*” Ὅδ. Ε. 226, ὁ Κέλεος ἐν “*μυχῷ δόμου*” Ὑμνος εἰς Δῆμητραν 143. καθ' ὅμοιον δὲ τρόπον καὶ ὁ Νέστωρ Ὅδ. Γ. 402. ὁ Μενέλαος Ὅδ. Δ. 304, καὶ ὁ Ἀλκίνοος Ὅδ. 346.

Ἄφ' ἑτέρου δὲ ὡς ἀσύμφωνα πρὸς τὴν ἐν τῷ μυχῷ τοῦ δόμου θέσιν τοῦ νυμφικοῦ κοιτῶνος θεωροῦσιν ὁ RUMPF¹, καὶ ὁ VOSS, τὰ ἐν τῷ πρὸς τὴν Δήμητραν ὕμνῳ λεγόμενα. Ἡ Δήμητρα τὸν μικρὸν Δημοφρόντα “κρίπτεσκε ρύκτα πυρὸς μένει.” Ἀλλ' ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μετάνειρα

νόκτ' ἐπιτηρήσασα θυώδεος ἐκ θαλάμοιο
σκέψατο· κώκυσεν δὲ καὶ ἄμφω πλήξατο μηρῷ
θείσας' ὧ περὶ παιδί, καὶ ἀάσθη μέγα θυμῷ.

· · · · ·
τοῦ δὲ (παιδὸς) κασίγνηται φωνὴν ἐσάκουσαν ἐλαινὴν,
καθ' ὃ' ἀρ' ἀπ' εὐστρώτων λεχέων θόρον· ἡ μὲν ἔπειτα
παῖδ' ἀνὰ χερσὶν ἐλοῦσα ἐῷ ἐγκάτθετο κόλπῳ,
ἡ δ' ἄρα πῦρ ἀνέκαλ', ἡ δ' ἔσσυτο πόσσ' ἀπαλοῖσι
μητέρ' ἀναστήσουσα θυώδεος ἐκ θαλάμοιο

Στ. 289.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ RUMPF διὰ τοῦ “κρίπτεσκε πυρὸς μένει” ἐννοεῖται ὅτι ἡ θεὰ ἐναπέθετε τὸν παῖδα εἰς τὴν ἐστίαν, καὶ μάλιστα τὴν τοῦ δώματος. Εἰχάζει δὲ ὅτι ὁ θάλαμος τῆς Μετάνειρας, ἥτις παρετήρησε τοῦτο, ἔκειτο ἐκεῖ που πλησίον, καὶ οἱ κοιτῶνες τῶν νέων ἡγεμονίδων, αἵτινες ἤκουσαν τὴν ταραχὴν, καὶ προσέτρεξαν, ἀντικρὺς ἐκείνου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις εἰς οὐδεμίαν ἐδραίαν στηρίζεται θάσιν, ἀντίκειται δὲ εἰς πάντα τὰ προῤῥηθέντα ἢ παρὰ τὸν ἀνδρῶνα κατακοίμησις τῶν νεανίδων, αἵτινες, ὡς εἶδομεν, διητῶντο ἐν τοῖς ὑπερώοις. Πλὴν τούτων ἀπορεῖ ὁ VOSS πῶς οὐδὲν ἤκουσε, καὶ οὐδόλως συμμετέσχε τῆς σκηνῆς ὁ γέρων Βασιλεὺς Κελεός, ἐν ᾧ ἡ Μετάνειρα συνεκοιμᾶτο μετ' αὐτοῦ.

Ὁρθότερα ἐπομένως φαίνεται ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἡ Δήμητρα, μετὰ τοῦ Δημοφρόντος, κατόικουν ἐντὸς θαλάμου εἰς τὸ ὑπερῶον καὶ ὅτι ἡ θεὰ οὐδόλως ἔφερε τὸν παῖδα εἰς τὴν ἐστίαν τοῦ ἀνδρῶνος, ἀλλ' ἐκεῖ ἐν τῷ ὑπερώῳ περιέβαλλεν αὐτὸν διὰ τεχνητῆς φλογός· ὅτι ἡ μήτηρ, ἥτις συνήθως κατεκλίνετο μετὰ τοῦ Κελεοῦ εἰς τὸν νυμφικὸν κοιτῶνα, κείμενον, καθ' ὃ εἶδομεν, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ οἴκου, ἀνέβη ἐπίτηδες εἰς τὸ ὑπερῶον, ὅπως ἐπιτηρήσῃ τὰ διατρέχοντα, καὶ ὅτι τέλος αἱ ἡγεμονίδες, διαιτώμεναι, ὡς εἶχός, ἐν τῷ ὑπερώῳ, εὐκόλως ἤκουσαν τὰς φωνάς, καὶ προσέδραμον. Πρὸς ταῦτα συμ-

¹ RUMPF Σ. 77.

φωνεῖ καὶ ὁ τελευταῖος τῶν παρατεθέντων στίχων, ἐν ᾧ βλέπομεν μίαν τῶν νεανίδων, σπεύδουσαν ἵνα κράξῃ τὴν Μετάνειραν, ἣς ἀγνοεῖ τὴν παρουσίαν, ἐκ τοῦ νυμφικοῦ δεδαιώς κοιτῶνος, ὅπερ περιττόν, ἐὰν καὶ αὕτη εὐρίσκετο ἐκεῖ που πλησίον. Ὁ δὲ γέρων Βασιλεὺς, μείνας ἐν τῷ κοιτῶνι, λίαν φυσικὸν ἐστί, κατὰ τὴν διάταξιν ταύτην, ὅτι οὐδόλως ἐταράχθη, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν μόνον αὐγὴν ἔμαθε τὰ διατρέξαντα. Ὑμνος εἰς Δῆμ. στίχ. 294.

ΟΙ ΕΝ ΤΗ ΑΥΛῃ ΘΑΛΑΜΟΙ.

Ἰδίαν θέσιν εἶχον ἐν τῷ οἴκῳ οἱ υἱοὶ τῆς οἰκογενείας, καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς. Οἱ ἐξῆς στίχοι

Ἄλλ' ὅτε δὴ Πριάμοιο δόμον περικαλλέ' ἴκανεν
ξεστῆς αἰθούσῃσι τετυγμένον — αὐτὰρ ἐν αὐτῷ
πεντήκοντα ἔνεσαν θάλαμοι ξεστοῖο λίθοιο,
πλησίοι ἀλλήλων δεδμημένοι· ἔνθα δὲ γαμβροὶ
κοιμῶντο Πριάμοιο παρ' αἰδοίῃς ἀλόχοισιν.

Ἰλ. Ζ. 250.

φαίνονται ῥητῶς ὀρίζοντες, ὅτι οἱ θάλαμοι οὗτοι ἔκειντο ἐκατέρωθεν τῆς αὐλῆς. Καὶ ὅμως τινὲς ἐξέφρασαν περὶ τούτου ἀμφιβολίας, ὁ δὲ EGGERS ἔθηκεν αὐτοὺς ἐν τῷ προδόμῳ, τοὺς μὲν δεξιῶς, τοὺς δὲ ἀριστερῶς τῆς εἰσόδου· ἀλλὰ πῶς τοῦτο; Πεντήκοντα θάλαμοι ἐγγὺς ἀλλήλων ἐν μόνῃ τῇ μιᾷ τοῦ οἴκου πλευρᾷ, καὶ ἐν τῇ ἐτέρᾳ δώδεκα. Τοῦτο ἀντίκειται καὶ πρὸς τοὺς κανόνας τῆς συμμετρίας, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν λογικὴν, καθ' ὅσον οὕτως ἀποβαίνει τεράστιον τὸ πλάτος τῆς οἰκίας. Ἄλλως τε ὁ Ὅμηρος λέγει ῥητῶς ἔνδοθεν τῆς αὐλῆς, ἥτις ἐτύγγχανεν ἀρκούντως μακρά, ὅπως κτισθῶσιν εἰς τὴν μίαν αὐτῆς πλευρὰν οἱ πενήκοντα θάλαμοι, καὶ ἀντικρυς τούτων οἱ δώδεκα. Οὐδεμία δ' ὑφίσταται οὕτως ἀφιλοκαλία, καθ' ὅσον τὸ σχῆμα τῆς αὐλῆς ὥριζεν ὁ περιβάλλων αὐτὴν τοῖχος, καὶ ἡ κανονικότης αὐτῆς οὐδόλως ἐξηρτᾶτο ἐκ τοῦ μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἀριθμοῦ τῶν θαλάμων. Ἔμενε δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πριάμου λίαν φυσικῶς τὸ ἐπίλοιπον μέρος τῆς μιᾶς πλευρᾶς κενόν, ὅπως ἀργότερον καὶ τοῦτο χρησιμεύσῃ.

Ἡ ἐρμηνεία ἡμῶν αὕτη ἀναδείκνυται ἔτι ὀρθοτέρα, ὅταν ἀναλογισθῶμεν, ὥς ἑκατέρω λεχθήσεται, ὅτι οἱ θάλαμοι οὗτοι

ῥχοδομοῦντο, οὐχὶ μετὰ τοῦ λοιποῦ οἴκου, ἀλλ' ὑφ' ἐκάστου νεονύμφου μέλους τῆς οἰκογενείας, ἀμέσως μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ.

Καθ' ὅμοιον τρόπον βλέπομεν τοὺς υἱοὺς, καὶ γαμβροὺς τοῦ Νέστορος ἐξερχομένους τοῦ δώματος, καὶ πορευομένους οἴκαδε, ἥτοι ἕκαστον εἰς τὸν ἴδιον θάλαμον. Καὶ ὁ Τηλέμαχος δὲ τοιοῦτον εἶχε θάλαμον “περικαλλέης αὐλῆς περιβλέπτῳ ἐνὶ χώρῳ” Ὀδ. Α. 425. ὅσάκις δ' ἀπέρχεται πρὸς ὕπνον, βλέπομεν αὐτὸν ἐξερχόμενον τῆς κυρίας οἰκοδομῆς, καὶ εἰσερχόμενον αὖθις εἰς αὐτὴν τὴν πρωΐαν. Ὀδ. Υ. 128. Ψ. 299. Ἐκ τοιούτου δὲ κενοῦ μέρους τοῦ τείχους φαίνεται ὀραπετεύσας καὶ ὁ Φοῖνιξ. Ἰλ. Ι. 477.

Ο ΘΟΛΟΣ.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ τοῦ οἴκου λεχθέντων ἐπιβάλλεται ἡμῖν καὶ ἡ τοῦ θόλου μνεΐα. Διὰ τὸν θόλον τοῦτον συμβαίνει ὅ,τι καὶ διὰ τὴν ὀρσοθύρην, ἥτοι ἅπαξ μόνον ἀναφέρεται ἄνευ οὐδεμιᾶς σχετικῆς ἐρμηνείας, δι' ὃ καὶ ἀφίεται ἐλεύθερον τὸ στάδιον εἰς τὰς εἰκασίας.

Προετοιμάζων τὴν ἀπαγχόνισιν τῶν ἀπίστων ὁμωῶν ὁ Τηλέμαχος, τανύει σχοινίον, οὗ τὴν μίαν μὲν ἄκραν προσδέει ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς αὐλῆς, τὴν δὲ ἑτέραν, καθ' ἣ λέγει ὁ Ὅμηρος:

κίονος ἐξάψας μεγάλης περιβαλλε θόλοιο

Ὀδ. Χ. 466.

Μανθάνομεν δ' ἐκ τούτου ὅτι ὁ θόλος ἔκειτο ἐν τῇ αὐλῇ, καθ' ὅσον ἐκεῖ διενεργεῖται ἡ ἀπαγχόνισις, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν πάντοτε εἰς τὴν ἐχρησίμευσεν, καὶ ὁποίαν εἶχε μορφήν.

Ὁ PAYNE KNIGHT, καὶ ὁ HIRT, φρονοῦσιν ὅτι περιεῖχεν οὗτος τὸν λουτρῶνα, καὶ τοῦτο θεθαίως, ὥς ἐκ τοῦ ὑπὸ τῆς ὀνομασίας ἐμφαινομένου σχήματος τῆς στέγης· ἀλλ' εἶδομεν ὅτι ὅσάκις ἀναφέρεται τις λουόμενος, λέγεται ποιῶν τοῦτο ἐν δωματίῳ ἐγγὺς τοῦ προθύρου. Ὁ SCHREIBER, εἰς τοῦτο θεθαίως ἀφορῶν, χαρακτηρίζει αὐτὸν μᾶλλον ὥς ὀπτανεῖον. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐστὶ παρακεκινδυνευμένη, καθ' ὅσον, ὥς κατωτέρω ὁψόμεθα, οὐδόλως ὑπῆρχε τοιοῦτον ἐν τῷ Ὀμηρικῷ οἴκῳ, τὰ δὲ φαγητὰ παρσκευάζοντο ἐπὶ τῆς ἐσχάρας τοῦ δώματος. Ἄλλοι τέλος ἀποφαίνονται

ὅτι ὁ θόλος ἦν, κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἐνὸς αὐτῶν, μέρος τι δυσώνυμον, ὅπερ θεβαίως ὑπῆρχέ που ἐν τῷ οἴκῳ. Εἰς τὴν κωμικὴν ταύτην γνώμην οὐδὲν ἀντιλέγομεν, καίτοι φαίνεται ἡμῖν ἀπίθανον ὅτι τοιοῦτον μέρος ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων, ἀλλὰ προτιμῶμεν οὐχ ἥττον, κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἀρχαίων σχολιαστῶν.

Καὶ ὁ μὲν Ἡσύχιος λέγει, “θόλος μὲν κυρίως καμάρα, ἐν ᾧ τὰ συμποτικὰ σκεύη ἀπόκειται.” Συμφώνως δ’ αὐτῷ καὶ τὰ ἀρχαῖα Σχόλια εἰς Ὀδ. X. 442. (Schol. Battuc.) “θόλου κυκλοτεροῦς οἰκήματος, ἀπὸ τοῦ περιθεῖν, εἰς ὃ τὰ καθ’ ἐκάστην ἡμέραν εἰς χρῆσιν πίπτοντα ἀπετίθεντο, οἷον κρατῆρες, καὶ ἐκπώματα, καὶ τὰ ὅμοια.” Σχεδὸν δ’ αὐτολεξεῖ καὶ ὁ Εὐστάθιος, “θόλος δ’ οἶκημα κυκλοτερές, εἰς ὃ καθ’ ἐκάστην τὰ χρήσιμα τῶν σκευῶν ἐτίθεντο, οἷον πίνακες, κρατῆρες, ἐκπώματα”¹.

Καὶ φαίνεται μὲν πιθανὴ ἡ γνώμη αὕτη τῶν Σχολιαστῶν, καθ’ ὅσον οὐδὲν ἕτερον ἀναφέρεται μέρος πρὸς ἀποταμίευσιν τῶν συμποτικῶν σκευῶν, ἀλλ’ ἡ θεβαιότης ἀποθαίνει ἀδύνατος, σιγῶντος αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ. Καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ σχῆμα, ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ διδασκόμεθα μόνον, ὅτι πρόκειται περὶ οἰκοδομήματος κυκλοτεροῦς, κεκοσμημένου διὰ κιόνων.

ΚΛΕΙΔΕΣ Η ΚΛΗΙΔΕΣ.

Ἐκ πολλῶν χωρίων μανθάνομεν ὅτι αἱ θύραι, κατὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἐποχὴν, ἐκλείοντο διὰ κληίδων, ἀλλ’ ὅποῃαί τινες ἦσαν αὗται μένει ἀμφισβητήσιμον, καθ’ ὅσον ὁ ποιητὴς πανταχοῦ τὴν ἐξῆς σκοτεινὴν φράσιν μεταχειρίζεται “ἱμάντα θεῶς ἀπέλυσε κορώνης, ἐν δὲ κληίδ’ ἦκε, θυρέων δ’ ἀνέκοπτεν ὀχῆας” Ὀδ. Φ. 47.

Ἡ κλείς ἢ κληῖς, ἦν μεταχειρίζεται ἡ Πηνελόπη, λέγεται χαλκῇ, καὶ εἶχε λαβὴν ἐλεφαντίνην Ὀδ. Φ. 7. Ἦν δὲ αὕτη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀγκύλον τι μέταλλον, εἰσερχόμενον εἰς τὸ κλειῖθρον, ἥτοι εἰς ὁπλὴν συμφωνοῦσαν ἀκριβῶς πρὸς τὸ σχῆμα αὐτοῦ, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀσφάλεια. Πρὸ τούτου ὅμως ἀπελύετο ἱμάς, ὅστις

¹ Εὐστάθιος εἰς Ὀδ. X. 442. Σ. 1936.

ἐκάλυπτε τὴν ἐν λόγῳ ὀπὴν, ἄγνωστον διὰ ποῖον ἀκριβῶς λόγον. Ἄπαξ δὲ εἰσαχθείσης τῆς κληίδος, ἀπεσύρετο, φαίνεται, διὰ τοῦ ἀγκύλου αὐτῆς ἄκρου ἐσωτερικός τις μοχλὸς, καὶ οὕτως ἡνοίγετο ἡ θύρα, ἥτις τότε ἐβόα, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ποιητοῦ "ἦντε ταῦρος βοσκόμενος λεμῶνι Ὀδ. Φ. 48¹. Κατά τινες Σχολιαστὰς τοῦτο σημαίνει, ὅτι καὶ τότε, ὥς ἐν τοῖς κλασικοῖς χρόνοις, αἱ θύραι ἡνοίγον πρὸς τὰ ἔξω, καὶ ἦσαν οὕτω κατεσκευασμέναι, ὥστε ἐβόων, ὅπως εἰδοποιήσωσι τοὺς διαβάτας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Ὀμηρικοῦ οἴκου. Ἦδη δὲ ἴδωμεν ὅποια ἦσαν τὰ ἐν αὐτῷ ἐπιπλά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΤΑ ΕΠΙΠΛΑ.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Ἡ καλαισθησία οὐδόλως ἀρκεῖται ἐπιδεικνυμένη εἰς μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, καὶ περίπυστα καλλιτεχνήματα, ἀλλὰ διακρίνεται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐλαχίστοις. Λαὸς ἔχων ἔμφυτον τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ, ἀναζητεῖ αὐτό, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐμπνέεται, τόσον ἐν τοῖς μικροῖς, ὅσον καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις, καὶ, συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα τοῦτον, βλέπομεν τὸ Ἑλληνικὸν καλλιτεχνικὸν πνεῦμα, οὐ μόνον ἀκτινοβολοῦν διὰ τῶν αἰώνων ἐκ θεσπεσίων ναῶν, καὶ ἀμιμήτων ἀγαλμάτων, ἀλλ' ἐμφιλοχωροῦν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀπλούστερα οἰκιακὰ σκεύη.

Πολυτέλεια, κομψότης, καὶ πληθὺς ἐπίπλων, ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ. Τὸ χρήσιμον ἦν δευτερεύουσα σκέψις διὰ τὸν Ἕλληνα, τὸ ὥραϊον ἐμφύτως ἐπόθει ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ πανταχοῦ ἐθήρευε. Τὴν ἀπλὴν ὕδριαν, δι' ἧς ὕδρευετο ἐν τῇ κρήνῃ ἡ κορασίς, ἐκόσμουσαν χαρίεσσαι μορφαὶ νυμφῶν ἢ βακχίδων, εἰς δὲ τοὺς σκίμποδας, καὶ αὐτὰς τὰς κλίνας, τὸ ξύλον ἐκρύπτετο ὑπὸ τὰς γραφάς, καὶ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ποικίλματα.

¹ BRUCE, Σ. 185.